

OBSAH

1	ÚVOD.....	2
2	PŘÍRODNÍ PODMÍNKY SEDLČANSKA	3
	2.1 Geomorfologie a klima	3
	2.2 Vodstvo	3
	2.3 Geologie	6
3	DĚJINY OSÍDLENÍ SEDLČANSKA A STŘEDNÍHO POVLTAVÍ.....	9
	3.1 Lidová architektura na Sedlčansku	13
4	VÝZNAMNÉ HISTORICKÉ OSOBNOSTI SEDLČANSKA.....	17
	4.1 Čeněk Habart.....	17
	4.2 Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan	19
	4.3 Dr. Libuše Jansová, CSc.	22
5	VÝZNAMNÉ AGLOMERACE SEDLČANSKA	24
	5.1 Sedlčany	24
	5.2 Sedlec a Prčice	33
	5.3 Prčice.....	33
	5.4 Sedlec	36
	5.5 Vysoký Chlumec	37
6	ARCHEOLOGICKY ZKOUMANÉ LOKALITY SEDLČANSKA	43
	6.1 Archeologické výzkumy v Sedlčanech	43
	6.2 Zaniklý sídlištní komplex Ustupenice.....	47
	6.3 Raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí	51
	6.4 Pačíska – příklad nezdařené lokace hradu	54
7	ZÁVĚR.....	59
8	POUŽITÉ ZDROJE.....	61
	8.1 Literatura	61
	8.2 Internetové zdroje:	63
9	SUMMARY	64

1 ÚVOD

Důvodem, proč jsem si vybral jako téma své diplomové právě region Sedlčany je ten, že nedaleko odtud pocházím a domnívám se, že tento region skýtá nemalé množství archeologických pramenů. Domnívám se však, že potenciál tohoto regionu není zdaleka vyčerpán, ba naopak, jen velmi malé množství odborníků se touto oblastí podrobněji zajímá. Většinou se jedná o ojedinělé práce drobnějšího charakteru, zaměřené na konkrétní téma. Jen výjimečně se objevují práce zaměřené hlouběji na určité téma, jednou z několika výjimek je např. bakalářská práce Veroniky Macháčové zaměřená na opevněná sídla Sedlčanského regionu (Macháčová 2006), nebo bakalářská práce Alžběty Macákové na téma Hrady a zámky na Sedlčansku (Macáková 1998).

Naopak cílem mé diplomové práce by mělo být komplexnější poznání Sedlčanského regionu jako celku, především se zaměřením na jeho osídlení a vývojové změny, kterými tento region procházel ve středověku.

Z několika možností, kterých jsem si mohl vybrat při vyčlenění samostatného regionu pro svojí práci jsem se rozhodl, a to především z důvodu přehlednosti a dostupnosti informací pro možnost vymezením základně informací získaných z internetových stránek Českého statistického úřadu, kde je vymezen správní obvod Sedlčany s obcemi, které do tohoto regionu spadají (<http://www.czso.cz>). Viz mapa (obr.).

Správní obvod Sedlčany se nachází v jižní části Středočeského kraje, kde hraničí s krajem Jihočeským. Na východě a severovýchodě sousedí s obvody Benešov a Votice, na západě tvoří přirozenou hranici s obvody Příbram a Dobříš řeka Vltava. Jižní část obvodu s nejvyšším vrcholem Javorová skála (723 m n.m.) představuje nejvýše položenou část Středočeské pahorkatiny v kraji (<http://www.czso.cz>).

2 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY SEDLČANSKA

2.1 Geomorfologie a klima

Sedlčanský region je součástí Středočeské pahorkatiny a je výškově i plošně bohatě členěnou krajinou. Na sever od Sedlčan je terén velmi kopcovitý a členitý. Krajina zde má nadmořskou výšku v rozmezí okolo 350 – 450 m.n.m. Směrem na západ, v okolí Dublovic a Solopysk se terén snižuje a tvoří planinu, která se směrem najih zvedá do Sedlčanské pahorkatiny. Hřbety této pahorkatiny v okolí Vysokého Chlumce dosahují i přes 500 m.n.m. a směrem na jihovýchod plynule přecházejí do Nechvalické vrchoviny. Na severovýchodě do Sedlčanského regionu částečně zasahuje Neveklovská vrchovina a poměrně vysoko položená planina v okolí Krásné Hory patří do Krásnohorské vrchoviny. Směrem k jihu se pak krajina zvedá z úrovně 350 – 500 m.n.m. do výrazného hřbetu lidově mazávaného Čertova hrbatina, který je součástí Jistebnické vrchoviny a přirozeným dělítkem středních a jižních Čech (Sedlčansko – mapa 1:50 000).

2.2 Vodstvo

Řeky a potoky

Hlavní řekou v tomto regionu je Vltava tekoucí severovýchodním směrem. Ať již přímo či nepřímo, jsou všechny potoky na Sedlčansku přítoky právě Vltavy. Geograficky se jedná o všechny toky, které se nacházejí na jejím pravém břehu. Jediným potokem na levém břehu, který ještě náleží Sedlčanskému regionu je potok Hunec. Všechny ostatní toky náleží již okresu Příbramskému (Habart 1925, 123-132). Můžeme konstatovat, že řeka Vltava tvoří přirozenou hranici mezi regiony Příbramským a Sedlčanským.

Největším potokem na Sedlčansku je potok Mastník s délkou toku 30 km. Potok Mastník vzniká ze dvou rybníků Krčmáře a Lhoty. Nejvýznamnějším a největším přítokem Mastníka je potok Sedlecký, který

je svou velikostí skoro srovnatelný právě s Mastníkem. Na soutoku těchto dvou potoků se nachází město Sedlčany. Od města Sedlčany je směr toku Mastníka na sever, tento směr si udržuje až k místům zřícenin hradů Ostromeč a Kozí hřbet nedaleko obce Poličany, kde se vlévá do Vltavy.

Na toku Mastíka se nacházelo 32 mlýnů a několik pil. Svě jméno Mastník dostal po mastné vodě, které je pro něj typická. Tuto vlastnost způsobují mastné jílové půdy, kterými protéká (Habart 1925, 140-150).

Nejdivočejším a druhým nejdelším a potokem Sedlčanska je potok Brzina. Tento potok je významný také svojí bohatostí na zlato, které se zde rýžovalo a tavilo v jednoduchých kadlubech. Stejně jako ostatní vodoteče se i tento potok vlévá do Vltavy a to u Zrůbku (Habart 1925, 134-139).

Dalším větším potokem je Musík, který pramení u obce Ustupenice v nadmořské výšce 433 m. Tento potok dostal své jméno podle největšího rybníka na Sedlčansku, do kterého vtéká. Délka toku Musíku je 16 km, do Vltavy se vlévá u malé vesničky Luhy nedaleko Hrazan (Habart 1925, 139-140).

Na Sedlčansku je řada dalších menších potůčků, jako například Petrovický, Jahodný, Svatoš, Bystrý, Hrazanský a celá řada menších bezejmenných potůčků.

Rybníky

Historie lovu ryb začíná již v paleolitu, což nám dokazují kostěné nálezy háčku a harpun. Lov ryb v podstatě plynule provází člověka od počátku jeho vývoje až do dnes.

Historie samotného rybníkářství se na našem území datuje do 10. století, od kdy nacházíme první písemné zmínky o existenci rybníků. První písemná zmínka je z roku 996 kdy je zmiňována osada Rybníček, nacházející se nedaleko Prahy (Kozák 2006, 13-13).

Samotné Sedlčansko, není příliš vhodné k zakládání rybníků a provozování výnosného rybníkářství. To především kvůli nepříznivým přírodním podmínkám jako jsou nevhodné půdy, členitost a kopcovitost krajiny, poměrně vysoké zalesnění krajiny. Z tohoto důvodů není možné budovat rozsáhlou rybníční síť a rybníky o velké rozloze. Z toho vyplývá, že nejlepší možností je budování většího počtu menších rybníků nebo jejich budování do kaskád. Těchto rybníčních kaskád můžeme na Sedlčansku najít několik. Většinou se nachází severovýchodně od města Sedlčany, například na potocích Chrastava, Janov u obce Janov a na Kramšovenském potoce u obce Luhy (Habart 1925, 81-83). Jediným vhodným místem pro zakládání větších rybníků je pánev nacházející se severovýchodně od Sedlčan u obcí Solopysky a Dublovíce. Právě zde se nachází několik větších rybníků v čele s rybníkem Musíkem. Musík je s rozlohou cca 49 ha největším na Sedlčansku. Společně s rybníky Velký Sedlečský o rozloze 18,5 ha a Vrbsko o rozloze 17 ha, jsou jedinými čtyřmi rybníky, které mají rozlohu větší než 15 ha. Celková plocha všech původních rybníků zobrazených na prvním vojenském mapování je cca 408 ha a v současnosti zabírají z celkové plochy regionu přibližně 232 ha (Kozák 2006, 30).

Přes tyto nepříliš vhodné podmínky je na v tomto regionu až překvapivý počet rybníků. Na mapách prvního vojenského mapování nalezneme zhruba 340 rybníků o celkové ploše přibližně 408 ha, z toho se jich do dnešní doby zůstalo přibližně 160.

Zániky rybníků můžeme sledovat ve dvou hlavních vlnách. První byla v první polovině 17. století a byla přímo ovlivněna třicetiletou válkou, avšak po konci války se zaniklé rybníky začali opět obnovovat. Druhá a výrazně masivnější vlna zániku rybníků přišla na konci 18. století a počátku 19. století, kdy zanikla přibližně polovina z celkového počtu rybníků. V dalších obdobích již dochází jen k poměrně malým změnám v zanikání či zakládání rybníků (Kozák 2006, 29-37).

2.3 Geologie

Zájmová oblast Sedlčanska se vyznačuje mimořádnou pestrostí a složitostí geologických poměrů. Skalní podklad je budován škálou rozmanitých hlubinných i žilných vyvřelin a metamorfitů vázaných na jednotky středočeského plutonu, sedlčansko-krásnohorského metamorfovaného ostrova a středočeské ostrovní zóny. Menší zastoupení mají i některé významné typy kvartérních uloženin (např. spraše v západním okolí Sedlčan) (Zavřel 2010, 2-4).

Z geologického pohledu se převážná část Sedlčanského regionu nachází na žulovém a rulovém podkladu. Největší výskyt žuly je charakteristický pro jižní, západní a severní část regionu. Naopak rulový podklad se nachází především v jihovýchodní a východní oblasti Sedlčanska. V některých oblastech obsahuje žula větší množství křemene, to má za důsledek odlišné zvětrávání žulového a nežulového podkladu, ve kterém převažuje živec a slída. Výsledkem tohoto procesu je vytváření viklanů, žulových polí a balvanů vyskytujících se nerovnoměrně v krajině (Zavřel 2010, 2-15).

Dalšími horninami, které se ve větší míře na Sedlčansku vyskytují jsou především vápenec, pegmatit, křemen, slída, fylit, živec. Naopak se zde vyskytuje jen malé množství vyvřelých hornin jako je znělec, diorit nebo hadec. Také výskyt železa je zde jen minimální, jedinými jeho doklady je zbarvení půdy či cihlářské hlíny, ve formě železné rudy jej nalzáme jen ojediněle (Habart 1924, 76-80).

V oblasti Sedlčan, Krásné Hory a Milešova se vyvinulo bohaté pásmo rudných žil obsahujících zlato a antimon.

Důležitými nerostnými surovinami pro tento region jsou zlato a antimon, které se nacházejí v oblasti mezi Sedlčany, Krásnou Horou a Milešovek, kde se nachází široké žilné pásmo obsahující tyto prvky. Těžba zlata je dle historických pramenů v oblasti Krásné hory doložena již od 12. století a antimon byl získáván od poloviny 19. století (Bernard –

Pouba a kol. 1986). Právě těžba zlata byla pro Sedlanský region velmi významná, protože se zde nacházely poměrně bohatý žily zlata.

Půdy

Půdy v této části Čech jsou spíše kyselější a tedy méně úrodné. V údolích se nacházejí půdy spíše jílovité s menším či větším množstvím písku, na úbočích se nacházejí hlavně půdy lehké, písčité s příměsí štěrku, vzniklé zvětráváním žulového podloží (Habart 1925, 79, 124-125). Bonita těchto půd byla v tereziánském katastru v polovině 18. století hodnocena jako špatná. Právě z důvodu nepříliš kvalitních půd se na Sedlčansku lidé začali více věnovat zemědělství až v průběhu 12. století. (Sláma 1991, 92).

Klima

Klimaticky tato oblast patří do mírně teplého regionu, který se v mnoha ohledech shoduje s podnebnými podmínkami dolního Povltaví a okrajových částí Polabí (Sláma 1991, 92). Kopcovitý, členitý terén i chudé, nepříliš úrodné půdy nebyly příliš vhodné pro zemědělství, proto zde dlouhou dobu převažovaly lesy, které utvářejí charakteristickou podobu této oblasti dodnes (Sláma 1991, 92).

Lesy

Sedlčanský region je poměrně hojně zalesněnou oblastí. Historické informace o stavu a zastoupení místního lesního porostu jsou velmi stručné. Čeněk Habart uvádí, že se zde vyskytují hojné smrkové mlaziny doplněné borovými porosty. Z listnatých porostů jsou to především duby, buky, jasany osiky (Habart 1925, 129). Dalším zdrojem vypovídajícím o lesním prostředí Sedlčanska jsou data získaná z archeobotanické analýzy vzorků pocházejících z výzkumu jádra Sedlčan z let 1997 a 1998. Výsledky vzorků vypovídají, že zde převažuje především přirozený listnatý les, jehož hlavními zástupci jsou duby, buky, bříza, lípa a jilm. Z jehličnatých porostů nejvíce převládá jedle bělokorá, smrk a borovice. Místní lesní porost lze tedy charakterizovat především jako acidofilní bukovou doubravu doplněnou v menší míře jedlovou doubravu,

suťovými lesy a nějakým typem borů. Negativný vliv na zalesnění a jeho druhovou strukturu mělo odlesňování a těžba dřeva (Kočár-Korený-Mihályiová 2001, 752-753).

3 DĚJINY OSÍDLENÍ SEDLČANSKA A STŘEDNÍHO POVLTAVÍ

Celkově můžeme říci, že oblast Sedlčanska a středního Povltaví je archeologicky velmi málo prozkoumanou oblastí, a stojí stranou většího a podrobnějšího zájmu většiny vědecké obce. Z tohoto důvodu se při získávání informací a snaze hlouběji proniknout do poznání osídlení této krajiny potýkáme s minimálním množstvím pramenů, jak archeologických, tak historických. Postrádáme jakékoliv souhrnnější informace. Většina získaných pramenů nám poskytuje jen kusé informace. Z tohoto důvodu i poznání osídlení této geografické oblasti působí nesourodě a nekomplexně. Nejvíce informací máme o majetku, který byl v církevní držbě, protože se o něm zachovalo největší množství písemných pramenů (Boháč 1969, 109). Jedním z velmi přínosných pramenů pro poznávání osídlení nejen Sedlčanska, ale i jakéhokoliv jiného regionu, nám bezesporu může být historická geografie. Dalším vědním oborem, který nám v poznání může být výrazně nápomocen je toponomastika, tedy nauka o místních jménech. Ta nám napomáhá určit například lokalizaci zaniklé vsi, mlýna, hradu, tvrze a dalších jiných památek. Velmi často se setkáváme s názvy například: na dědině, u hrádku, na hrázi a mnoha dalšími. V dnešní době, kdy krajina prošla od středověku značnou proměnou, jsou tyto názvy někdy jediným vodítkem k tomu, že se zde mohla nacházet nějaká archeologická lokalita.

První kusé a nepřilíš podložené zprávy o osídlení Sedlčanské regionu můžeme datovat snad již do počátku devátého století. Většinou se jedná o náhodné nálezy keramiky nebo ojedinělé a spíše náhodné písemné zmínky v kronikách či jiných písemných pramenech (Sláma 1976, 28-30).

Již od počátku zdejšího osídlení převažovala jako způsob obživy místních obyvatel řemeslná výroba, těžba dřeva či lov ryb, zemědělská činnost zde byla jen v minimální a nejnutnější míře. Tuto situaci jednoznačně zapříčinil charakter krajiny zdejšího regionu, která je členitá, hojně zalesněná, kopcovitá a jsou zde nekvalitní půdy, které se nehodí

k zemědělské činnosti. Tato situace se mění až v průběhu dvanáctého století, kdy dochází k rozvoji zemědělství v tomto regionu (Boháč 1969, 112-114). Vzhledem k nepříznivým podmínkám nebylo osídlení této krajiny na počátku středověku příliš husté.

Území středního Povltaví stálo ze začátku, vzhledem ke své členité krajině a geologickým podmínkám, mimo zájem Slavníkovců a Přemyslovců. Především proto, že i přes nepříliš velkou vzdálenost od Prahy s ní mělo, právě z důvodu špatné členitosti krajiny, složité spojení. Sedlčanský region a celé střední Povltaví bylo v období 10. století součástí panství Slavníkovců. Hranici mezi majetkovým uspořádáním dvou významných českých rodů Slavníkovců a Přemyslovců tvořil Brdský hvozd. Když roku 995 došlo k významné historické události, a to vyvraždění rodu Slavníkovců v Libici, dostává se jejich majetek včetně Sedlčanska a středního Povltaví do rukou Přemyslovců. V druhé polovině desátého století a na počátku jedenáctého století si Přemyslovci uvědomují strategicky významnou polohu tohoto regionu a obnovují celou řadu obchodních cest (Boháč 1969, 110). Sedlčanský region se pomocí těchto komunikací stává spojnicí mezi středními Čechami (především Prahou) a Čechami jižními. Celý region postupně začíná z rozvíjejícího se obchodu prosperovat. Dalším důvodem proč byl tento region oblíben u Přemyslovců a později i dalších vrchnostenských rodů, byla jejich zábava v lovu zvěře. Právě celé střední Povltaví je rozsáhle zalesněnou oblastí, a proto je k lovu zvěře jako stvořené (Boháč 1969, 110-113).

Jednou z mála výjimek, která nám napomáhá k poznání osídlení Sedlčanského regionu, je lokalita raně středověkého hradiště u Nalžovického Podhájí. O zakladatelích tohoto hradiště se vedou spory. První a starší teze se domnívá, že toto hradiště založili a vlastnili Slavníkovci, jako jejich mocenský a ústřední bod zájmu v této krajině, jeho datace byla odhadována někdy do první poloviny desátého století. Druhá teorie, jejímž autorem a zastáncem je J. Sláma, naopak přisuzuje raně středověkého hradiště u Nalžovického Podhájí do majetku rodu Přemyslovců, a datuje jej přibližně do druhé poloviny desátého století.

Právě od 2. poloviny 10. století začínají přemyslovci budovat svá opevněná sídla i mimo střední Čechy. Tuto teorii, že hradiště u Nalžovického Podhájí patřilo přemyslovcům a bylo jejich strategickým bodem v místní krajině, potvrzuje i nedaleko se nacházející přesídlenecká obec Doudlebice (dnešní Dublovice), o které jsou první písemné zmínky ze třináctého století (Sláma 114-115). Na základě pramenů, jež k této dosud žijící vesnici máme, se domníváme, že se jedná o přesídleneckou obec původně z jižních Čech. Právě původní jméno obce „Doudlebice“ naznačuje, že jejími prvotními zakladateli byl poměrně bohatý rod Dúdlebci, jenž měl své majetky včetně svého hradu Doudleby v jižních Čechách nedaleko Českých Budějovic (Habart, 20). Právě takovéto přesídlenecké vesnice jako výše zmíněné Dublovice, jsou charakteristickým prvkem vyskytujícím se s železnou pravidelností blízko přemyslovských hradišť (Sláma 1991, 114).

K několika málo dalším dokladům prvotního středověkého osídlení Sedlčanska z konce 9. století můžeme řadit doklady raně středověkého sídliště u obce Hrazany, v jehož těsné blízkosti stálo známé keltské oppidum Hrazany. Dalšími doklady jsou doklady raného osídlení z obcí Radič nebo Nalžovice. Od jedenáctého století měli na vývoj Sedlčanského regionu značný vliv přemyslovští panovníci a jejich aktivity. Jedním z jejich počínů, který měl výrazný vliv na místní současné i budoucí majetkové poměry, bylo darování řady místních statků do vlastnictví klášterů Břevnovského a Ostrovského. Do počátku dvanáctého století, možná i dříve, jsou datovány další dvě významná přemyslovská sídla. Prvním z nich je knížecí dvorec v Živohošti, o kterém máme první písemnou zmínku z roku 1141, kdy zde pravděpodobně pobýval přes vánoční svátky kníže Vladislav II (Boháč 1969, 111). Při archeologickém výzkumu této lokality, uskutečněném v 80. letech, byla dokonce zjištěna existence pozůstatků románské trojlodní baziliky. (Machačová 2006, 8). Druhým významným sídlem byl Kamýk. Zde vrchnost často trávil svůj volný čas lovem zvěře. Máme dokonce písemnou zmínku svědčící o významu Kamýku, že zde v době svých loveckých zábav kníže vydával

úřední listiny. Dalším dvorem, který měl v této krajině významné postavení, byl na přelomu 12. a 13. století Knín (Boháč 1969, 111).

V průběhu dvanáctého století se pomalu začala služebná organizace na Sedlčansku hroutit, tento stav ovlivnila především situace, kdy se začalo měnit její původní uspořádání. V oblasti středního Povltaví díky začínající kolonizaci a především darům Přemyslovců, kteří obdarovávali kláštery a různé drobné šlechtice, došlo k rozdělení majetkových držav na mnoho menších majitelů místních rodů (Machačová 2006, 9-11).

V průběhu dvanáctého století v celém středním Povltaví je jasně patrný začínající proces vnitřní středověké kolonizace. V jejím procesu se odrážejí především sociálně-ekonomické procesy našeho přemyslovského státu. O těchto probíhajících změnách nám vypovídá například zakládání nových kostelů, nových šlechtických sídel a na ně vázaných kostelů. Postupné zalidňování se následně dostává i do jižní části Benešovského kraje a do Sedlčanska. Z roku 1165 máme písemné zmínky o osídlení a výstavbě kostela v Prčicích a Sedleci, tyto dvě obce byly v jihovýchodní části Sedlčanského kraje centrem místního osídlení a především odtud pochází jeden z největších a nejvýznamnějších rodů české historie, Vítkovci. (Hejna 1982, 189-190). V průběhu dvanáctého století se vnitřní kolonizace z Benešovska šířila všemi směry, jižním směrem zasáhla i na část Sedlčanského regionu, nejvíce ovlivnila osídlení v obcích Sedlec a Prčice, kde vznikala šlechtická sídla, dále hustější osídlení bylo zaznamenáno v okolí Janovického potoka. Souhrnně můžeme říci, že vnitřně kolonizační proces započatý v průběhu dvanáctého století dále pokračoval a gradoval v následujícím 13. století a doplněný ještě výraznějším procesem zakládání šlechtických sídel, vlastnických kostelů a na konci tohoto století i prvních šlechtických hradů, dotvořil kolonizační proces celé vnitřní kolonizace (Hejna 1982, 192).

Vnitřní vrcholně středověká kolonizace českého státu byla podnikem hned několika subjektů zároveň. Největší mírou se na ní

podílely dva subjekty, kterými byl panovník a církevní organizace. Dále se na vnitřní kolonizaci podílela také šlechta, která narušila dřívější strukturu královských hvozdů. Poslední fáze vnitřní kolonizace je datována do poloviny čtrnáctého století, kdy se dotváří ekonomický vzestup celého středního Povltaví, i přes jeho nepříliš zemědělsky vhodné podmínky. Vesnice, které byly založeny v této poslední fázi kolonizace, tedy někdy v druhé čtvrtině 14. století se od dříve založených vesnic značně liší. Rozdíl můžeme spatřit především v rozdílném, pravidelnějším uspořádání vesnic a v jejich velikosti (Boháč 1969, 112-116).

Situace, kdy byla většina území a majetku v Sedlčanském regionu rozdrobena na menší části a vlastnila jí řada větších rodů a mnoho menších šlechticů trvala a až do období husitské revoluce, kdy se začínají objevovat města, jako noví vlastníci pozemků, vesnic, sídel a dalšího majetku. V Sedlčanském regionu to byla především táborská městská obec, která zde vlastnila nemalé statky. Právě husitské války měly negativní vliv na celou českou krajinu tedy i na Sedlčansko. Díky nim zanikla celá řada vesnic, hradů, dvorů a dalších nejen sídlištních areálů. Další a ještě ničivější vliv na devastaci místní krajiny měla třicetiletá válka, která oblast středního Povltaví značně zpustošila. Postupně došlo k opuštění a zanikání hradů, které byly nahrazeny menšími a pohodlnějšími šlechtickými sídly (Machačová 2006, 12).

V dalším období historie již nedošlo k výraznějším změnám v Sedlčanské krajině a jejím osídlení, kromě posledního většího zásahu do rázu krajiny nejen celého středního Povltaví, kterou až v pozdější době byla průmyslová revoluce.

3.1 Lidová architektura na Sedlčansku

Půdorysy vesnic

Můžeme říci, že na Sedlčansku se v podstatě nevyskytují typicky pravidelné středověké „kolonizační“ půdorysy vsí, stejně jako zde nemáme doložen žádný velký návesní útvar. Půdorys vesnic je většinou

ovlivněn členitostí místního terénu a snaží se mu přizpůsobit, proto se zde většinou vyskytují vesnice menší či střední s nepravidelnou parcelací. Výskyt pravidelné návsi je zde spíše výjimkou, kterou můžeme identifikovat u několika větších obcí, u kterých se nacházelo feudální sídlo. Jako příklad si můžeme uvést obce: Petrovice, Příčovy, Nedrahovice, Křepenice či Osečany. U ostatních obcí, kde se větší návse vyskytují, jsou většinou volné nebo zastavěné například Solopysky nebo Voltýřov. Nejčastějším středověkým typem půdorysného uspořádání vesnic na Sedlčansku jsou typické lánové vsi s radiálním uspořádáním parcel, typickým příkladem tohoto typu půdorysného uspořádání je obec Habří. U mladších dominálních a raabizačních vsí, které jsou zpravidla jen malé či střední je půdorysné uspořádání s běžnými typy pravidelného půdorysného uspořádání. Příkladem takovýchto vsí na Sedlčansku jsou: Nová Ves u Nalžovic, Dubliny u Radíče nebo Radov u Svatého Jana (Škabrada, Dostál 1986, 7).

Nejstarší objekty

Velký význam na odhalení a identifikaci nejstarších dochovaných pozdně středověkých památek lidové architektury v Sedlčanském regionu jistě jsou výzkumy a práce z poválečného období. Díky inventarizaci byl fond těchto památek téměř zdvojnásoben. K nejvýznamnějším památkám lidové architektury získaných pomocí inventarizace patří soubor staveb v Bražné a nejstarší datování v Žemličkově Lhotě. Dále bylo nalezeno v obcích Solopysky, Dublovicice a Drážkově několik zděných jader domů. Tyto i ostatní nálezy jen potvrzují teorii, že v nejbohatších usedlostech se vyskytují doklady náročnější středověké výstavby. Tuto teorii nám potvrzují informace ze Solopysk, kde se dle Berní ruly vyskytovaly dvě majetkově honosnější usedlosti. Těmi jsou Dvořákova a Hronova usedlost (Škabrada, Dostál 1986, 7-8).

Roubené domy

Typickým a nejčastěji se vyskytujícím zástupcem lidové architektury v Sedlčanském regionu je roubený přízemní dům trojdílné

komorové dispozice. Bohužel informace ze zachovaných objektů jsou již minimální a na jejich základě nelze provádět podrobnější interpretaci. Jako příklad můžeme uvést chybějící srovnávací materiál k dvoutraktovému uspořádání komor u roubených staveb, který naopak máme dochovaný u kamenných jader nejstarších staveb z období předbělohorského. Ohledně dochování větších celých roubených staveb či usedlostí nemáme žádný celistvý nález. Většinou se jedná o stavby, kde je roubená pouze světnice. Naopak lépe máme doloženy stavby menší typologie, a je to především proto, že tenčí, tedy jednotraktové a třetí část půdorysu těchto staveb je většinou charakteru zadní světničky. Pozdějšími stavebními úpravami dochází ke změně zadního dílu síně a díky tomu mají nejstarší doložené druhy otopného zařízení většinou černou kuchyni a pec, která je vsunuta do světnice. Výskyt komína u těchto zděných staveb nebyl ještě běžným prvkem, což dokládá i příklad datace komína z objektu v Libčicích číslo popisné 8, který je datován do roku 1836 a jedná se o ojedinělý nález. Některé roubené stavby starší datace mají stěny z neopracovaných oblých trámů, například jsou to objekty z Bláhovy Lhoty číslo popisné 13 a Chlum číslo popisné 15. Pro nejstarší typy světnic jsou charakteristické stropy povalového typu podpírané jedním, v mladším období dvěma hraněnými trámy. Tyto nejstarší typy povalových stropů velmi podobné trámům stěnovým. Typologický vývoj se ubíral směrem od používání robustních netesaných trámů k subtilnějším a hraněným a dále vývojový trend směřoval od vazby na rybinu k zalomovaným trámům. Okenní otvory původního typu máme dochovány jen minimálně, typologicky se většinou jedná o otvory s mohutnou trámkovou zárubní a profilovou římsou, která může být horní nebo parapetní, příklad máme z domu v obci Voltýřov číslo popisné 15. Starší typy portálů a dveří se u obytných staveb nedochovaly. Jejich pozůstatky známe pouze z hospodářských budov či samostatných sýpek.

Roubený dům patrové dispozice v Sedlčanském regionu vůbec dochovaný nemáme. Dokonce nelze uvést, zda můžeme existence tohoto typu ve vesnickém prostředí zmíněného regionu předpokládat. Čím dál

častěji se objevují doklady, kdy dochází k určitému vývoji v roubených částech domů – většinou se jedná o výměnu roubení u světnice nebo u hospodářských částí budovy. Někdy dochází i k výměně stropnic (Škabrada, Dostál 1986, 9-10).

Roubené sýpky

Samostatně stojící roubené sýpky se objevují na Sedlčansku jako běžný doplněk většiny usedlostí s typickou místní zástavbou. Z těchto roubených sýpek se nejvíce vyskytují ty, které jsou přízemní, většinou jsou dvoukomorové a často také s pavláčkou. Součástí těchto sýpek často bývá sklípek nebo zděná komora nacházející se na zděném přízemí. Zaměříme-li se na střechu těchto sklípků, tak většinou bývá valbová nebo stanová, později se vyskytují střechy sedlové (Škabrada, Dostál 1986, 10).

4 VÝZNAMNÉ HISTORICKÉ OSOBNOSTI SEDLČANSKA

4.1 Čeněk Habart

Významný rodák ze Sedlčanska Čeněk Habart se narodil 21. září roku 1863 v malé vesnici nazývané Předbořice, která se nachází přibližně dvanáct kilometrů severním směrem od města Milevsko. Do Milevska docházel ke studiu na základní škole. Místem jeho dalších studií se stalo hlavní město Praha, kde vystudoval učitelský ústav. Od roku 1883 začal působit jako učitel. Nejprve byl dlouhá léta zaměstnán na škole v Petrovicích. Zde působil pouze na pozici podučitele, poté byl zaměstnán již jako plnohodnotný učitel v Odlochovicích, Jesenici, Jetřichovicích a nakonec působil dlouhá léta jako vedoucí obecné školy ve Voticích. Na této škole mu byl nakonec udělen za zásluhy titul ředitele školy. O tom, jak byl Čeněk Habart ve svém okolí uznáván, svědčí i tato situace, protože ředitelský titul byl z pravidla udělován jen ředitelům škol měšťanských (www.farnost2k.cz).

Kariéru Čeňka Habarta výrazně ovlivnila osoba profesora Čeňka Holana, pocházejícího z nedalekého Hostína. Profesor Holan byl velkým milovníkem a sběratelem a vydavatelem regionálních písní a další regionální literatury. Právě osoba profesora Čeňka Holana a častá sezení s ním vzbudila v mladém Čeňku Habartovi velký zájem o místní folklór a lidovou slovesnost. Stal se z něj nadšený sběratel a spisovatel. Jeho zápal neunikl ani organizátorům velké Národopisné výstavy v Praze, kam byl Čeněk Habart pozván jako spolupředseda. S organizací Národopisné výstavy v Praze byla spojena další událost, a to založení městského muzea v Sedlčanech, na kterém se Čeněk Habart výrazně podílel. Dalším oceněním pro tohoto spisovatele byla funkce jednatele okresního národního odboru (www.farnost2k.cz).

Čeněk Habart byl z literárního hlediska velmi aktivní a napsal celou řadu regionální literatury, také napsal tři divadelní hry, které se hrály i v zahraničí. Již od svého mládí psal pravidelně články do mnoha regionálních časopisů a také do pražského časopisu Národní věstník.

Mezi nejdůležitější, celoživotní a vrcholné dílo Čeňka Habarta patří rozsáhlé čtyřdílné vlastivědné dílo Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. O tomto čtyřdílném svazku se podrobněji zmíním v následující kapitole. Po ukončení své učitelské kariéry a nástupu do důchodu zůstal Čeněk Habart ve Voticích, kde se dále věnoval své literární činnosti. Životní pouť Čeňka Habarta, skončila 24. května 1942 ve Voticích. Na místním hřbitově ve Voticích je dodnes pochován(www.farnost2k.cz).

Nejvýznamnějším dílem Čeňka Habarta je již zmíněný čtyř dílný svazek. Celý název tohoto svazku se nazývá „Sedlčansko, Sedlecko a Voticko : Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vylíčení života jejího lidu - I-IV.

Celé toto rozsáhlé čtyřdílné dílo obsahuje neuvěřitelně precizně a podrobně zpracovaný soubor informací o Sedlčanském regionu a celém středním Povltaví. Hlavním autorem je samozřejmě výše zmíněný Čeněk Habart, kterému při zpracování takto nejen časově náročného díla pomáhali jeho spolupracovníci a kolegové. Každý z těchto svazků je velmi objemný a každý z nich má rozsah kolem 400 stránek. Habartovo dílo Sedlčansko, Sedlecko, Voticko je velmi často a vhodně doplněno o řadu úryvků z různých obchodních či právních listin nebo o úryvky z lidové slovesnosti, jíž byl vášnivým sběratelem, a která barvitě doplňuje popisovaná témata. Zmíněné dílo obsahuje též velmi dobře zpracovanou kresebnou a obrazovou dokumentaci (Habart 1925, Habart 1994).

Pro mě osobně bylo toto krásné a podrobné dílo stěžejním zdrojem při psaní mé diplomové práce, bez kterého bych se v žádném případě neobešel. To především proto, že tento svazek je nejpodrobnějším, nejdostupnějším a nejodbornějším zdrojem, který je k celému Sedlčanskému regionu a celému střednímu Povltaví k dispozici. Podrobněji níže popíšu obsah prvního a čtvrtého dílů, s kterými jsem nejvíce pracoval a byly pro mě nejdůležitějším zdrojem.

V prvním díle se Čeněk Habart zaměřuje především na charakteristiku území Sedlčanska, Sedlecka a Voticka a na jeho správní

rozdělení. V tomto díle se spíše snaží o komplexní charakteristiku zmíněného regionu jako celku. Jsou zde popisovány geologické poměry regionu, složení půd. Geomorfologie a popis místního horstva, vodstva včetně rybníkářství, se zaměřením na celkový ráz krajiny. Dále jsou zde popisovány obchodní stezky, mlýny a pily. Popisuje jakým způsobem fungovaly a též je zde popsán způsob jakým je lidé ve středověku využívali a případně jak v nich pracovali. Dále je zde částečně popsán život středověkého obyvatelstva. Jedna z částí tohoto komplexního díla obsahuje popis historických událostí a jedna kapitola se zabývá archeologickými nálezy na Sedlčansko, Sedlecko, Votickém území do počátku dvacátého století. Informace, které toto dílo obsahuje jsou do roku 1924 (Habart 1925).

Ve čtvrtém dílu knihy Sedlčansko, Sedlecko a Voticko se autor Čeněk Habart zaměřil na popis všech vesnic a měst, která se nacházejí v geografickém prostoru, jímž se tento čtyřdílný svazek zabývá. Podrobně zde popisuje u každé vesnice či města veškeré dostupné informace. Zaměřuje se na geomorfologii a katastrální umístění obce, počátek vesnice a její historii na základě písemných pramenů od počátku až po současnost, dále na její půdorys a zástavbu (popisuje jak jednotlivé obytné i hospodářské stavby vypadaly jejich konstrukce a celkový charakter), velikost vsí a jejich uspořádání, jejich obyvatel a majetkové poměry, vazby na okolí a mnoho dalších informací. Tento díl se dá charakterizovat jako souhrnný a podrobný popis všech obcí a měst. Opět je toto dílo bohatě doplněno o úryvky z kupních smluv, státních listin, dopisů mezi občany či vrchností, soupisy majetku z urbářů, a další lidové slovesnosti. Tyto dodatky nám napomáhají lépe pochopit situaci, smýšlení a život středověkého obyvatelstva na našem území (Habart 1994).

4.2 *Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan*

Již v předchozí kapitole jsem se zmínil o významné osobě Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan. Bylo to však především z pohledu jeho

hospodaření a vlivu na město Sedlčany. V této kapitole se spíše zaměřím na jeho životopis, zásluhy a další vliv na celý region.

Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan pocházel z menšího českého rodu Krčínů.

Rod Krčínů je doložen dle písemných pramenů od roku 1509, v této době vládl v Čechách Vladislav II.. Krčínská tvrz je datována pravděpodobně do 13. Století. S tímto stoletím je spojováno též získání zemanského přídomku z Jelčan. V erbu rodu Krčínů je zobrazen papoušek a barevná pštrosí péra. Později byla do erbu vsazena štika a kapr. Rodinný statek rodu Krčínů se nacházel v Polepech u Kolína (druidova.mysteria.cz).

Slavný rybníkář Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan se narodil v již zmíněných Polepech u Kolína, a stalo se tak 18. července 1535. Jako mladý studoval na koleji svatého Bartoloměje v Kolíně. Později studoval na Karlově univerzitě, kterou však nedokončil. Po neúspěšném studiu na Karlově univerzitě se dostává Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan do Borovan v Jižních Čechách, kde začíná pracovat jako šafář v augustiniánském klášteře. V tuto dobu bylo Jakubu Krčínovi z Jelčan a Sedlčan pouhých 24 let. V této funkci pracoval dva roky. Poté nastává jedna z nejdůležitějších událostí jeho života, dostává se do služeb jednoho z nejmocnějších šlechticů v Českých zemích Viléma z Rožmberka. Tímto nabývá kariéra Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan velkého rozmachu a již o rok později zastupuje funkci purkrabího v Českém Krumlově. Dalším významným povýšením v kariéře Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan byl rok 1569, kdy byl jmenován do funkce regenta všech rožmberských panství. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan byl velmi cílevědomý a pracovitý člověk, a proto se horlivě snažil o rozšiřování a prosperitu svěřeného majetku. Zakládal nová hospodářství, stavěl pivovary, doly, mlýny a především se proslavil celou řadou hydrologických děl. K nejvýznamnějším vodním stavbám Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan byly v Jižních Čechách především rybníky Svět a největší rybník Českého

státu Rožmberk. Když v roce 1589 dokončil své životní dílo, rybník Rožmberk rozhodl se Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan opustit služby rodu Rožmberků a odejít do Sedlčan, které roku 1580 společně s Křepevicemi získal výměnou za statek Nový Leptač, jenž původně obdržel za své věrné služby od Víléma Rožmberského (druidova.mysteria.cz).

Ani na Sedlčansku se Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan nespokojil se svým majetkem a díky své pracovitosti a podnikavosti se mu ho povedlo během několika let skoro zčtyřnásobit. K Sedlčanům a Křepevicím získal ještě dalších deset okolních vesnic. Avšak, ne u všech svých podřízených, byl Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan oblíbeným. Například měšťané ze Sedlčan, které připravil o jejich privilegia, v čele s právem vařit pivo, jej neměli vůbec rádi a podřídili se jeho vůli jen ze strachu a velmi neradi. To může být také jeden z důvodů, proč si Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan za své sídlo nevybral právě město Sedlčany, které bylo centrem tohoto regionu a prosperovalo, ale raději nedalekou vesnici Křepevice. Ve vsi Křepevice si Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan nechal vystavět tvrz, která byla vybudována po vzoru jeho původního sídla Nového Leptače. Tuto novou tvrz nazval Nový Hrádek Krčínov. Samozřejmě i na Sedlčansku dostal Jakub Krčina z Jelčan a Sedlčan své pověsti slavného rybníkáře a vybudoval tu celou řadu rybníků. Kolem své nové tvrze Nový Hrádek Krčínov, nechal vyhloubit vodní příkop a založil zde dva rybníky Nepřízeň a Návesník. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan je také uváděn jako stavitel největšího rybníka na Sedlčansku, a to Musíku, který měl rozlohu skoro 50 hektarů. Za svůj život se Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan podílel na výstavě či opravě více než 70ti rybníků (druidova.mysteria.cz).

V rodinném životě již však Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan, tak úspěšný jako v hospodaření s majetkem nebyl. Jeho první ženou se stala roku 1566 Dorota Slepíčková, která byla starší skoro o třicet let. Tuto ženu si bral Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan především proto, že se jednalo o majetkově výhodný sňatek. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan se domníval, že tento sňatek nebude mít dlouhého trvání, avšak mýlil se a

jejich manželství trvalo přes dvacet let. Z tohoto sňatku však neměl Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan žádné potomky, a proto záhy poté, co ovdověl, pojal za manželku výrazně mladší ženu, která mu porodila pět dětí. Všechny děti Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan však byly dcery. Přestože Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan velmi toužil po tom, aby měl syna, mužského dědice, pokračovatele svého rodu, dědice majetků a především pokračovatele jeho práce se zakládáním a renovací rybníků, nikdy se jej nedočkal. Po smrti jedné ze svých dcer, byl Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan velmi zarmoucen a přesouvá se ze svého sídla v Křepenichách do jiné tvrze, která byla součástí jeho majetku, a to do tvrze v Obděnicích. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan umírá na své tvrzi v Obděnicích v roce 1604, přesný den jeho úmrtí však není znám. Z písemných pramenů však máme doloženo, že zemřel někdy mezi dny 19. lednem a 9. únorem. Protože víme, že 9. ledna napsal svoji poslední vůli. Druhé datum, tedy 9. únor je dnem, kdy je navraceno město Sedlčany do rukou Petra Voka, tak se stalo na základě dodatku ve smlouvě, jenž zahrnoval navrácení Sedlčan do rukou Petra Voka, v případě, že Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan nebude mít mužského potomka. Kde bylo po smrti Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan uloženo jeho tělo není známo. Původně se všeobecně domnívalo, že jeho tělo se nachází v hrobce v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Obděnicích. Právě v tomto kostele si Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan nechal postavit svojí hrobku, avšak po pozdějším otevření této hrobky zde žádné tělo nalezeno nebylo (www.mu.sedlcany.cz).

4.3 Dr. Libuše Jansová, CSc.

Dr Jansová se narodila 5. října roku 1904. Vystudovala archeologii na Karlově universitě, kterou úspěšně ukončila v roce 1928. Od následujícího roku, začala pracovat pro Archeologický ústav v Praze. V roce 1950 začala Dr. Jansová pracovat na projektech spojených převážně se Sedlčanskem. Jedním z jejích prvních projektů byl terénní průzkum zátopové oblasti po obou březích Vltavy nad Slapskou přehradou. Při tomto terénním průzkumu byly odhaleny dvě středověká

tvrziště, menší sídelní objekty a nevelká část drobného keramického materiálu. Po tomto svém prvním kontaktu se Sedlčanskem byl v roce 1951 Dr. Jansové a archeologovi Františku Proškovi přidělen terénní výzkum keltského oppida na Hrazanech, který trval až do roku 1963. Jedná se o dosud největší a nejkomplexnější výzkum archeologické lokality v Sedlčanském regionu. Druhým největším výzkumem Dr. Jansové na Sedlčansku byl v letech 1956 a 1957 výzkum sídliště v Krašovicích, počátek této lokality byl datován již do první poloviny 5. století před naším letopočtem. Dr. Jansová se zabývala většinou pravěkými lokalitami, ale při své činnosti a terénních průzkumech často narážela a identifikovala i lokality středověké. Dr. Jansková se výrazně zasloužila o výrazný rozvoj archeologie na Sedlčansku, tuto situaci dokládá i její bohatá publikační činnost o tomto regionu. Vydala celou řadu odborných prací publikovaných např. v Památkách archeologických či Archeologických rozhledech (Smčka, V. – Smrčka, V 1986, 306-317). Mezi její nejvýznamnější práce patří o již zmiňovaném oppidu v Hrazanech (Jansová 1965) či výzkumu eneolitického sídliště Malé Kolo (Horáková – Jansová, 1951).

5 VÝZNAMNÉ AGLOMERACE SEDLČANSKA

5.1 Sedlčany

Město Sedlčany se nachází ve Středních Čechách, přibližně 30 kilometrů východním směrem od města Příbram. Jedná se o největší a hospodářsky i historicky nejvýznamnější město tohoto regionu. Město se rozkládá pod vrcholky kopců Středočeské pahorkatiny. Sedlčany leží v Sedlčanské kotlině na soutoku dvou velkých potoků tohoto regionu, Mastníka a Sedleckého potoka.

Historie

Sedlčany patří k nejstarším městům v Čechách. O jejich založení nic konkrétního nevíme, spíše se jedná domněnky a dohady. Právě výhodná pozice u soutoku potoků a to že místem, kde dnes leží město Sedlčany procházela obchodní stezka byly pravděpodobně hlavní příčiny k založení samotného města. Místem dnešních Sedlčan vedla důležitá tzv. Vitorazská obchodní stezka, která směřovala od Prahy, přes Benešov a Votice k dalšímu historicky významnému centru Zrúbku na Vltavě (Habart 1924, .

Počátek Sedlčan pravděpodobně můžeme datovat někdy do 11. století. Jedná se však o ojedinělé a nepodložené zmínky. První písemná zmínka o Sedlčanech je datována do roku 1294. Jméno „Sedlčany“ je prvně v písemných pramenech zmiňováno v pamětní děkanské knize.

Zakladateli byli Sedlčané, kteří vzali své jméno ze slova sedlo (sídlo). Německy jsou sedlčany Seltschan. Celá krajina patřila koruně české, která postupně její části darovala klášterům, kněžím a vladykům. Velkou část této krajiny získali Vítkovci. První z tohoto významného rodu Vítek z Prčice je prvně zmiňován roku 1169, jako pán Prčice. Roku 1109 po bitvě u Prahy, kdy pomáhali Vítkovic knížeti Vladislavovi v bitvě proti mišenským Srbům získali Vítkovci svůj rodový znak pětistou růží a

pravděpodobně i značnou část Sedlčanské krajiny jako odměnu za válečnou pomoc (Habart 1994, 265-266).

Sedlčany za pánů z Hradce a Rožmberka

Podrobnější zprávy o Sedlčanech máme z roku 1294, kdy jsou jmenovány trhovou vsí. Dovídáme se o tom ze smlouvy, kterou majitel Sedlčan Oldřich z Hradce podepsal 25. července s králem Václavem II. Pánové z Hradce drželi Sedlčany až do roku 1352, kdy je z důvodu získání finanční hotovosti k zaplacení dluhů prodali Janovi, Oldřichovi a Petrovi z Rožmberka. Tímto se dostaly Sedlčany do držení rodu Rožmberků. Po smrti Oldřicha zůstaly Sedlčany v držení Jana a Petra, kteří se do dějin města zapsali stavbou gotického kostela svatého Martina, který je datován do roku 1374. Další významný počín pro Sedlčany za doby, kdy byly v majetku Rožmberků, nastal za Oldřicha z Rožmberka, který obdařil Sedlčany významnými právy, skoro se rovnajícími městům královským. Mezi tato význačná práva patřilo především právo dědičné. Nadále však musely Sedlčany odvádět povinné dávky a v případě nutnosti se podílet na obraně země. V roce 1418 jsou Sedlčany poprvé nazývány městem a pravděpodobně získávají i svůj městský znak. Právě jmenování městem a získání mnoha privilegií se výrazně podílelo na nebývalém hospodářském rozvoji Sedlčan (Habart 1994, 266-271).

Za dalších majitelů Sedlčan z rodu Rožmberků, mezi které patřili například Jindřich a Jan z Rožmberka dochází k prohlubování dluhů tohoto rodu a zastavování jejich majetku včetně města Sedlčany. Poprvé jsou Sedlčany dány do zástavy v roce 1469, kdy je Jindřich syn Jana z Rožmberka dává do zástavy Popelovy z Lobkovic. Podruhé jsou Sedlčany dány do zástavy Jindřichovým bratrem Vokem z Rožmberka roku 1481. Majiteli zástavní listiny se stávají bratři Děpold, Václav a Ladislav Popelové z Lobkovic. Od roku 1469, kdy byla podepsána první zástavní listina patřilo v podstatě město Sedlčany dvěma rodům, Rožmberkům a jako zástava Popelům z Lobkovic. Roku 1503, kdy byl

vlastníkem Sedlčan Petr z Rožmberka (zástava rodu Popelů z Lobkovic byla stále platná) došlo na jeho žádost ke směně Sedlčan za Prachatice. Novým vlastníkem Sedlčan se stala kapitula vyšehradská. Poté se opět dostaly Sedlčany do majetku Rožmberků a roku 1541 je prodává Petr z Rožmberka, vdově po Jiřím Popelovi z Lobkovic, Elišce z Krajetu. Dále vlastnili Sedlčany Bedřich Popel z Lobkovic a jeho strýc Ladislav z Lobkovic. V roce 1579 se Sedlčany stávají majetkem vysoce postaveného Viléma z Rožmberka. Ten záhy počátkem roku 1580 postupuje Sedlčany výměnou za dvůr a tvrz Nový Leptač svému správci panství Jakubu Krčínovi z Jelčan a Sedlčan (Habart 1994, 266-271).

Vliv husitských válek na Sedlčany a jejich blízké okolí

Za období husitských válek byly Sedlčanští ve vlastnictví Oldřicha z Rožmberka, který byl původně proti císaři Zikmundovy, ale změnil názor, a dal se na jeho stranu. Poté se stal Z Oldřicha z Rožmberak zapříisahým odpůrcem husitské víry. Dokonce na příkaz Zikmunda přibližně dva měsíce obléhal město Tábor, jeho obléhání skončilo neúspěšně a jeho vojsko bylo poraženo. Vliv husitských válek na samotné město Sedlčany byl samozřejmě negativní, avšak podrobnější a především spolehlivější prameny bohužel postrádáme. V současné době jsou dvě teorie, které nám vypovídají o útoku husitských vojsk na město Sedlčany. První verze, která je spíše považovaná za místní pověst, vypovídá o tom, že Sedlčany v roce 1420 obléhalo husitské vojsko pod vedením samotného Jana Žižky. Dle této pověsti však Sedlčanští své město a především opevněný kostel, ve kterém uchovávali většinu svých cenností uhájili. Husitské vojsko prý bylo nuceno obléhání ukončit a s velkými ztrátami odtáhnout. Tuto teorii nepodporuje ani všem známá skutečnost že Jan Žižka byl výborný vojenský velitel, který dokázal obsadit skoro každé město na které zaútočil, i ta mnohem lépe opevněná a střežená než jsou Sedlčany. Druhou teorií, již historicky mnohem přijatelnější je, že na město zaútočila nějaká menší husitská skupina, kde vůbec nebyl Jan Žižka přítomen. Ta byla nejspíše odražena a místní obyvatelstvo z tohoto pro ně velkého vítězství postupem času udělali

lidovou pověst o slavném vítězství nad Janem Žižkou (Habart 1994, 269-277).

Sedlčany v období od 14. do 16. století

Sedlčany byly centrem a zároveň hlavním městem tehdejšího kraje vltavského. Byly takzvaným Landfrýdním městem. Výraz „landfríd“, v překladu znamenající zemský mír, se poprvé objevuje v Německu někdy ve 12. století a do naší republiky se dostal někdy v období 12. až 13. století. Jedná se o soubor dohod, jejichž účelem byla především ochrana veřejného pořádku a majetku, jejich cílem bylo potírání násilí, loupení a soukromých válek. Každé město, ve kterém byl landfríd podepsán, byla zřízena instituce, která se starala o zajišťování zmíněných hlavních funkcí.

Mezi další práva, která město Sedlčany mělo patřilo mimo jiné právo soudní s právem hrdelným, které umožňovalo vykonávat popravy, ty byly v Sedlčanech prováděny na takzvaném Šibeném vrchu, kde stála šibenice.

Struktura městského práva byla stejná ve všech poddanských městech našeho středověku, a proto i v Sedlčanech. Městské právo, neboli úřad, bylo složeno z dvanácti konšelů a rychtáře, který byl v tomto úřadě zástupcem vrchnosti. Do tohoto úřadu byly dosazováni zástupci z řad měšťanstva na základě přímé volby. Aby byla volba správná, byl vždy vybrán některý zástupce vrchnosti, který se vždy volby účastnil a dohlížel na její řádný průběh. O funkci purkmistra v Městském právu nemáme zatím žádné doklady, ty jsou doloženy až v pozdějším období někdy v první polovině 17. století (Habart 1994, 273-274).

O další výsadě, kterou Sedlčany měly, a která zároveň svědčí o jejich významném postavení, které v období našeho středověku v tomto regionu zaujímaly vypovídají informace, že se zde pořádaly sněmy. První krajský sněm se v Sedlčanech pořádal v roce 1514 od té doby se zde významné sněmy konaly celkem pravidelně. Práva vaření piva, vybírání

cla, obchodu a s tím spojené pořádání trhů, jsou dalšími, které získalo město Sedlčany v roce 1418, kdy je Oldřich z Rožmberka povýšil na město se všemi jeho výsadami. Kromě pravidelných trhů se konaly dvakrát do roka v Sedlčanech trhy výroční, poprvé v roce se konaly po 8 dní před svátkem svatého Petra a Pavla. Po druhé v roce se takto velký trh konal a trval 8 dní před svátkem svatého Martina. Ve vrcholném a pozdním středověku byly Sedlčany po hospodářské stránce v nebývalém rozkvětu. Vedly tudy významné obchodní stezky a čile zde probíhal obchod, který přinášel nemalé zisky městské pokladně ve formě cla. K nejvýznamnějším obchodním artiklům zde patřilo, zlato, sůl, slad, len a sukno. S ekonomickým rozvojem města a s rozvojem obchodu jde ruku v ruce rozvoj celé řady řemesel a s tím spojené zakládání cechů. Mezi jedno z nejvýznamnějších řemesel, které se v Sedlčanech provozovaly, můžeme uvést soukenictví. Toto řemeslo mělo pro město velký význam a máme o něm několik písemných pramenů. Nejstarší písemné zmínky o provozování soukenictví v Sedlčanech pocházejí z roku 1541, jedná se o v kůži vázanou pamětní knihu, která vypovídá o Sedlčanském soukenictví. Další písemné prameny k tomuto řemeslu máme ze 17. století, kdy máme doložen svazek 7 knih. Další významná řemesla provozovaná v Sedlčanech nám dokládaly řemeslnické ulice, jako byla zlatnická, řeznická či kovářská (Habart 1994, 271-276).

K poslednímu a jednomu z nejvýznamnějších práv, které Sedlčany se statutem města získaly patřilo bez pochyby právo várečné, tedy vařit pivo. Do roku 1582, bylo v Sedlčanech 80 domů, které měly právo vařit pivo. Původně měli v Sedlčanech právo vařit pivo pouze Rožmberkové, avšak Oldřich z Rožmberka jej přenechal Sedlčanským. Na místě dnešního chlumeckého pivovaru byl původně zřízen společný městský pivovar. Od roku 1582 kdy se vlády v Sedlčanech ujal Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan, bylo pivo vařeno právě pro něho. Právo vařit pivo mu nejspíše Sedlčanští podstoupili za další výsady, které město získalo. V roce 1746 došlo ve Vysokém Chlumci k rekonstrukci místního pivovaru, především k jeho značnému rozšíření. Tato rekonstrukce měla za

následek zrušení pivovaru v Sedlčanech a převedení vaření piva do Vysokého Chlumce. Původní budova pivovaru v Sedlčanech byla upravena a vznikl z ní cukrovar, který se stal velmi profitujícím. Vaření piva má zde již od založení města až do dnes velkou tradici (Habart 1994, 271-276).

Vladykové ze Sedlčan

V období 14. až 16. století se v Sedlčanech nerozvíjela jen řada řemesel, obchod a vaření piva, ale také vzdělanost. Někdy na konci 15. století zde byla otevřena pobočka pražské univerzity, tzv. latinská škola, které se velmi podobala dřívějším gymnasiím. Tato latinská škola měla velmi dobrou pověst a vystudovala ji řada vynikajících učenců, kteří se později prosadili, například jako výše postavení kněží, profesori lékařství, překladatelé nebo písaři u komorního soudu v Praze. Kvalitní latinská škola a její prosperita je dalším důkazem, toho jak velkého rozkvětu město Sedlčany ve středověku dosáhlo (Habart 1994, 275-278).

V období pozdního středověku byla v Sedlčanech řada výše postaveného měšťanstva, která se honosila přídomkem „ze Sedlčan“. Mezi prvními těmito měšťany je zmiňován Péš ze Sedlčan, pocházející z rozsáhlého Českého rodu Pejšů. Tento měšťan vlastnil několik okolních vesnic, jako například Krkovice nebo Smilovice nad Vltavou. Dalším z řady místního měšťanstva byl Přeč ze Sedlčan, ten se proslavil radou problémů a prohřešků, které svému okolí způsoboval, došlo to tak daleko, že po několikaletých stížnostech mu Oldřich z Rožmberka odebral jeho statek. Jako dalšího je třeba zmínit Jana Rýmara Sedlčanského ze Sedlčan, který byl v polovině 16. století s celou svojí rodinou přijat do rytířského stavu. Dalším místním měšťanem, který dosáhl rytířského stavu, byl Václav Pech z Krásné Hory (Habart 1994, 275-278). Dalším proslulým sedlčanským měšťanem a později měšťanem pražským byl Daniel Sedlčanský, který byl významným knihtiskařem Starého Města pražského. Tento rodák ze Sedlčan se proslavil tím, že se roku 1597 stal vydavatelem prvních českých novin. Toto privilegium mu bylo umožněno

na základě speciální výsady, kterou obdržel od císaře Rudolfa druhého. První české noviny dostaly na dnešní dobu poměrně rozsáhlý a krkolomný název, znějící: „Noviny pořádné celého měsíce září léta 1597 v Praze. Tak jest podle jisté vůle Jeho Milosti Císařské a Osvíceného Knížete Pána a Pana Zbyňka, arcibiskupa Pražského nařízeno, aby jistý impressoři pořádně spolu každý celý měsíc, a ne porůznu imprimovali“ (Habart 1994, 277).

Ráz města v 16. století

Pro přibližnou informaci o velikosti a uspořádání města Sedlčany ve středověku nám poslouží následující informace. V roce 1379 bylo v Sedlčanech přibližně 80 domů. V 16. století již byl počet domů o třetinu větší a máme doloženo přibližně 120 domů. V jižní části Sedlčan se nacházela dominanta Sedlčan, kostel svatého Martina. Tato stavba, byla nejbezpečnějším místem ve městě, měla mohutné opevnění na úrovni hradu. V místech, kde se nacházel presbytář, tedy na východní straně kostela, byly silné šikmé pilíře, které byly doplněny dvěma věžičkami, doplněné ještě jednou nacházející se na střeše kostela. Na západní straně kostela svatého Martina se nacházela tenká a vysoká hlavní věž, doplněná cimbuřím a ozubeným ochozem. Celý areál kostela svatého Martina, jehož součástí byl i hřbitov, dokola obklopovala mohutná hradební věž, která měla výšku okolo šesti metrů. Dalším fortifikačním prvkem, obklopujícím tento areál byl hluboký vodní příkop, přes který byl padací most. Tento most byl původně dřevěný a to ještě minimálně do poloviny 16. století. Posléze byl tento dřevěný most nahrazen mostem kamenným (Habart 1994, 278-280).

Vnitřní uspořádání domů ve městě bude zmíněno v následujícím odstavci. U kostela svatého Martina se nacházelo jen několik domů. Většina zástavby byla situována v centru města – náměstí, kde byly především honosnější domy bohatších občanů. Některé tyto bohatší domy měly obloukovité štíty zdobené různými spirálami či volutami. Směrem od jádra města, v ulicích směřujících na okrajové části města, již

byly méně honosné domy. Štíty těchto domů byly běžné, u větších se vyskytovaly dva s dvojitou střechou. Střešní krytina všech domů byla šindelová (Habart 1994, 278-280).

Součástí Sedlčan byl také malý dřevěný kostelík. Tento kostelík, zvaný Cerkvička, stál na samostatně, na návrší. Jeho součástí byla zvonice. Jak bylo zmíněno již dříve, tak se Sedlčany nacházely u břehu potoka Mastníku. Břeh potoka mastníka a město Sedlčany již v této době spojoval kamenný most. Máme informace o tom, že vstup do města Sedlčany zajišťovaly 4 hlavní brány, které se nacházely na hlavních obchodních cestách procházejících přes město. Kromě hlavní funkce možnosti jejich uzavření a kontroly pohybu lidí do města a z města, měly tyto brány ještě jednu funkci a to vybírání cla a poplatků. Nejdůležitější místní bránou byla brána zvaná Vyšehradská nebo Zákostelská. Tato brána byla součástí opevněného areálu kostela svatého Martina, součástí této brány byl výše zmíněný dřevěný a později kamenný most. Další brány se nazývaly Dublovská, Pražská a Obecnická, již názvy těchto bran napovídaly, jakým směrem se obchodní stezky ubíraly. V Sedlčanech byla ještě jedna malá brána zvaná Lázeňská, jednalo se spíše o malou výpadní bránu (Habart 1994, 278-280).

Ohledně dokladů o vnějším opevnění Sedlčan nějakými hradbami, nemáme žádné písemné ani obrazové zmínky, proto se domníváme, že město bylo uzavřeno hospodářskými budovami, ploty či zahradními zdmi.

Vláda Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan

Rytíř Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan koupil Sedlčany dne 20. ledna 1580, součástí získaného majetku nebyly pouze Sedlčany, ale také ves Křepeňice a další vesnice které k nim připadaly. V kupní smlouvě byla uvedena podmínka, že pokud by Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan neměl žádného mužského potomka, budou všechny tyto statky opět vráceny do rukou Vilémovi z Rožmberka a jeho Dědicům. Pokud by jedinými potomky Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan byly dcery, tak by se Sedlčany se všemi zmíněnými majetky a obcemi vracely též zpět do rukou Viléma

z Rožmberka, avšak dcery Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan by dostaly 6 000 grošů. V případě mužského potomstva by na ně přecházely všechny tyto statky dědičně. Tyto informace z kupní smlouvy nám přibližují způsoby a různé dodatky, které mohly být ve středověku součástí kupních smluv. Jakub Krčín měl jako potomky jen 5 dcer, a tak se těsně před jeho smrtí, kdy bylo jasné že již žádné potomky mít nebude, dostaly Sedlčany do majetku Petra Voka v Rožmberka a to roku 1600, ten je však vlastnil pouze jeden rod, kdy je odevzdal do vlastnictví Zdeňkovi Vojtěchovi z Lobkovic. Tímto se Sedlčany a k nim přiléhající statky včetně Křepeň dostaly do rukou Lobkoviců na velmi dlouhou dobu, až do roku 1848 (Habart 1994, 280-282).

Z počátku vlády Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan v Sedlčanech byly měšťané a jeho poddaní velmi spokojeni, protože se velmi dobře zhostil svých povinností i nad jejich rámec a navíc se ukázal jako velmi schopný hospodář. Postupně nabýval své statky a kupoval další vesnice v okolí Sedlčan, jako například: Skoupý, Oříkov či Petrovice. Také si vystavil v Křepeňkách tvrz a v Obděnicích, které byly též součástí jeho majetku, si vystavěl zámek. Stal se jedním z nejbohatších osob tohoto kraje. Avšak později se začal projevovat u Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan sklon k ziskuchtivosti a lakotě. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan se snažil připravit obyvatele Sedlčan o jejich privilegia. Jako první z řady privilegií, o které je připravil, bylo právo vařit pivo, dále o možnost vybírat mýto a clo. Sám pak uvalil na místní komunikace nepřiměřeně velké mýto a clo. O povaze Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan vypovídá místní pověst. V té je popisováno, jak se místní měšťanstvo ohradilo proti Krčínově počínání a hájilo se přitom privilegii získanými již roku 1418 od Oldřicha z Rožmberka. Jakub Krčín si vyžádal od zástupců Sedlčan tyto listiny k nahlédnutí, stalo se tak v Kněživském hostinci nedaleko Sedlčan. Zde se podařilo Jakobovi Krčínovi zástupce města opít a listiny jim pak ukradl. Tímto přišli Sedlčany o svá práva, protože již neměly žádné listiny dokazující jejich privilegia a musely se tak podvolit veškeré vůli rytíře Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan. Samozřejmě nemůžeme brát tuto

pověst doslova, avšak situace, že Jakub Krčín z Jelčan připravil měšťany ze Sedlčan o privilegia je pravdivá. Tento příklad nám vypovídá, o povahových vlastnostech takto významného rytíře, který měl Sedlčany a celou další řadu místních statků dlouhou dobu ve svém držení (Habart 1994, 280-283).

5.2 Sedlec a Prčice

Další dvě historicky významná města, Sedlec a Prčice, se nacházejí přibližně 15 kilometrů jihovýchodním směrem od města Sedlčany. Tyto města byla založena v prostředku Sedlecké kotliny, místnímu obyvatelstvu známé jako „Český Merán“. Přes města Sedlec a Prčice směrem k městu Sedlčany probíhala důležitá obchodní stezka, která spojovala hlavní město Prahu a jižní Čechy. Většina populace, která není podrobněji obeznámena s jejich historií se domnívají, že se jedná o jedno město, avšak není tomu tak. Každé z obou zmíněných měst má odlišnou a samostatnou historii. Jednoznačným důvodem proč se někteří lidé domnívají, že se jedná o jedno město, je jejich geografická poloha, obě tato města se nacházejí v naprosté blízkosti vedle sebe a z pohledu na mapu to vypadá, že splývají v jedno město. Každé z těchto měst však žilo samostatně. Například v městě Sedlec neměla šlechta nikdy své sídlo, většinu své historie bylo toto město součástí majetkových držav Pánů z Janovic a později několik století spadalo do majetku pánů z Vysokého Chlumce. Naopak vedlejší Prčice se do dějin zapsala ještě výrazněji. Dle písemných pramenů odtud pochází jeden ze nejvýznamnějších šlechtických rodů českých zemí, Vítkovci (Habart 1994, 271-275).

5.3 Prčice

Obec a později město Prčice je názorným příkladem toho, jak se v našem středověku postupně vyvíjela vesnice a její nejbližší okolí, která byla vázaná na šlechtické sídlo. Panské sídlo bylo založeno významným rodem Vítkovců někdy v průběhu 11. století. V tuto dobu již předpokládáme existenci i středověké vesnice. Někdy v průběhu 16.

století zde byl vybudován panský dvorec, k němuž bylo vázáno město, ten fungoval až do devatenáctého století. V celé historii vesnice a později panského městečka Prčice, byly vybudovány po sobě tři různé tvrze a nakonec ještě zámek. Každá s těchto tvrzí se nacházela na jiném místě než ta předchozí (Habart 1994, 311).

O první tvrzi máme jen málo písemných i archeologických pramenů. Spíše se jedná o nějaké náhodné zmínky, konkrétní zprávy k této tvrzi žádné nemáme. První tvrz v Prčici nechal vystavět Vítěk z Prčice, zakladatel rodu Vítkovců, jako své sídlo. Právě z písemných pramenů máme první zmínku o této tvrzi z roku 1179. Všeobecně se však předpokládá, že tato tvrz zde stála již o něco dříve. První tvrz byla vystavěna na dominantě celého okolí, na ostrohu, který byl nejvyšším bodem Prčice. Východním směrem od této tvrze se nacházel kostel. Z nedostatku pramenů k této tvrzi se o její podobě můžeme jen domýšlet. Pravděpodobně se jednalo o tvrz vystavěnou ve slohu románském, který byl v této době běžný. Spodní část tvrze byla pravděpodobně kamenná a jedno či více pater byly nejspíše roubené.

První a jedna z mála písemných zmínek k této tvrzi pochází z počátku šestnáctého století. Další písemnou zmínkou o této tvrzi datujeme do roku 1553, to je však údaj, kdy je tato tvrz zmiňována již jako pustá. Tato tvrz se nachází v pozdějším zámeckém areálu, kde byly při architektonickém výzkumu z roku 1995 nalezeny její základy v místě pozdějšího sklepení zámeckých barokních koníren. Tento průzkum nám pomohl zjistit půdorys a uspořádání tvrze. Jednalo se o obdélníkovou budovu dělenou na čtyři části. Architektonický průzkum odhalil, že ve východní část této tvrze byla v pozdější době přeměněna na pivovar. V této části tvrze bylo vyhloubeno i velké sklepení jež pivovar též využíval. Do dnešní doby se nám dochovaly některé reliktky této tvrze, konkrétně obdélníková budova a části zdi z ohradní tvrze. Tato tvrz byla vystavěna v raně gotickém slohu. Stejně jako tvrz první i tato byla sídlem a majetkem Vítkovců, který z nich ji však nechal vystavit, a pojal za své sídlo, nemůžeme konkrétně říci. Po smrti Vítka z Prčice zakladatele rodu,

byla dále Prčice v majetku Vítkovců. První ji zdědil Vítkův syn Vítek mladší, dále jeho syn Vok I., poté Jindřich I řečený z Rožmberka a nakonec Petr I z Rožmberka. Ten v roce 1332 vyměňuje Prčici a další část svého majetku za hrad Choustník (www.sedlec-prcice.cz). Tímto činem je ukončena vláda Vítkovců v Prči. O další historii Prčice a jejích majitelích nemáme několik desetiletí skoro žádné prameny. Jedinou zmínkou je, že do roku 1362 byla Prčice v rukou Beneše a Jana z Choustníka. Dále se způsobem, který není historicky nikde doložen dostalo Prčické panství do majetku pánů z Borotína a náleželo k hradu Borotínu. Pánové z Borotína pravděpodobně Prčici vlastnili do husitských válek. Další informace o Prčickém panství máme až za dlouhou dobu a to z roku 1513, kdy máme zmínku že zde vládl Vilém Mrácký z Dubé. Ve zbytku historie vlastnili Prčici drobní šlechtici a Prčické panství bylo brzy rozděleno na více vlastníků (Sedláček 1927, 283-285).

Třetí, a poslední tvrz jenž byla na Prčickém panství vystavěna, byla objevena též při architektonickém průzkumu zámku z roku 1995. Její objevení bylo značným překvapením. V jádru zámeckého tělesa a v jeho jižní části byla odhalena dvoupodlažní pozdně gotická tvrz, která byly až překvapivě dobře dochována. Výzkum nám dokonce doložil místo, kde byl vstup do tvrze. Ten se nacházel v přízemí severní strany, a byl orientován směrem do prostřední místnosti tvrze. Dokonce se podařilo odhalit klenby tvrze, které nám umožňují její bližší dataci. Dle získaných poznatků je tvrz datována do období pozdní gotiky, přibližně do poloviny šestnáctého století. Tato tvrz byla vystavěna pro rytíře Viléma Mráckého z Dubé, někdy v rozmezí let 1508 až 1539. Další architektonicky významnou budovou v Prčici byl renesanční zámek. Kdy přesně začala jeho výstava nevíme. Z písemných pramenů se dovídáme, že jeden z majitelů statků v Prčici Adam Voráčický z Paběnic, v osmdesátých letech 16. století odkazuje svůj majetek svým synům a manželce Anně ze Sulevic, toto panství jehož součástí byl i téměř dokončený dvoupodlažní renesanční zámek. Tento zámek zůstal v nezměněné podobě až do devatenáctého století, kdy prošel klasicistními úpravami. V období

třicetileté války, bylo panství v Prčici stejně jako jeho okolí vydrancováno procházejícími vojsky. V novodobé historii Prčice již jako město prosperovala (www.sedlec-prcice.cz).

Rod Vítkovců

Rod Vítkovců, v německé literatuře nazýván „Witigonen“, je řazen k největším a nejvýznamnějším rodům v Čechách. Jsou nazýváni páni z Růže. Tento přídomek dostali na základě znaku ve svém erbu, ve kterém je pětilistá růže. Za možného zakladatele rodu Vítkovců je všeobecně považován Vítek z Prčice. Tento rod však bude pravděpodobně podstatně starší. Vítek z Prčice měl pět synů, kteří založili jednotlivé rodové větve Vítkovců kterými jsou: pánové z Hradce, z Krumlova, z Rožmberka, z Landštejna a ze Stráže. Každá z těchto větví zachovávala ve svém erbu pětilistou růži, avšak ta se u každého z nich lišila barevným provedením. Tento rod byl velmi bohatý a vlastnil velké majetky nejen v jižních Čech. Díky svému postavení se značně podílel na politice českých zemí ve středověku. Jako nejvýznamnější větve tohoto rodu jsou považováni páni z Hradce a především Rožmberkové, kteří měli dlouhou dobu pod svoji nadvládu většinu jižních Čech. Nejdéle žijící ze všech větví Vítkovců byly právě Rožmberkové. Posledním členem tohoto významného rodu byl Petr Vok z Rožmberka, který zemřel 16. listopadu roku 1611 (historicky.blog.cz).

5.4 Sedlec

Druhé město nacházející se hned vedle Prčice je Sedlec. Přestože tyto dvě města tvoří dnes jedno společné, v minulosti tomu tak nebylo. Jak jsem zmínil již výše, každé z nich náleželo jinému rodu. Sedlec byl již od svého počátku částečně ve stínu nedaleké Prčice. O tom svědčí i fakt, že první dochované písemné zmínky o vsi Sedlec pocházejí ze čtrnáctého století. Po prozkoumání písemných pramenů, kde se uvádí, že kníže Břetislav I obdaroval břevnovský klášter vsí Kvasejovice roku 1045, se historici domnívají, že v toto době již existoval i Sedlec. Je to především z důvodu, že se nacházel na lepší poloze, jak z pohledu

geografického, tak z pohledu úrodnosti půd. Vesnice Sedlec patřila do majetku známého místního rodu pánů z Janovic, do majetku tohoto rodu patřil také nedaleko se nacházející hrad Vysoký Chlumec. Vzhledem k tomu, že Sedlec spadal po většinu času do souboru majetku náležícímu k Vysokému Chlumci je historie vývoje majitelů totožná či velmi podobná. Rod pánů z Janovic měl své rodné sídlo ve Vrchotových Janovicích, jenž jsou od Sedlece vzdáleny přibližně patnáct kilometrů severovýchodním směrem. Pánům z Janovic je též přisuzována výstavba kostela svatého Jeronýma, který se v této obci nachází. Kdy byl přesně kostel založen bohužel z písemným pramenů nevíme. Jedna z mále písemných zmínek pochází z roku 1350, kdy je zmiňován jako jeden z kostelů Vltavského děkanátu. O přesném původu a zakladateli rodů pánů z Janovic toho bohužel mnoho nevíme. Jako jeden z pravděpodobně prvních členů tohoto rodu je v písemných pramenech zmiňován Jan z Janovic, který vykonával od čtyřicátých let 13. století dlouhou dobu vysoké dvorské úřady. Mezi další významné členy rodu pánů z Janovic můžeme jako příklad zařadit Purkarta Strnada z Janovic, který zastával vysoké státnické úřady na dvoře Václava IV (více o tomto významném muži v kapitole o Vysokém Chlumci). K dalším zástupcům tohoto rodu patří například Petr z Janovic zvaný pán na Chlumci stejně jako jeho syn Dětrich z Janovic nebo poslední člen tohoto rodu, který Sedlec vlastnil Jenec z Janovic (www.sedlec-prcice.cz).

5.5 Vysoký Chlumec

Historické zprávy o samotné vesnici Vysoký Chlumec, ve které byl postaven i hrad stejného názvu, máme jen minimální. O založení vesnice ani o blízkém osídlení žádné podrobnější informace nemáme. Jednou z mála písemných zmínek je zmínka o osobě Mrákoty z Chlumce datovaná do roku 1235, to nám poskytuje informaci, že v této době již Vysoký Chlumec existoval jako osada či jako nějaké malé šlechtické sídlo, avšak žádné podrobnější informace nemáme. (Sedláček 1927, 135)

Samotný hrad a později zámek Vysoký Chlumeč je výraznou dominantou v Sedlčanské krajině. Leží poblíž 70 kilometrů jižním směrem od Prahy a necelých deset kilometrů jihovýchodním směrem od města Sedlčany. Vysoký Chlumeč se nachází v nadmořské výšce kolem 530ti metrů nad mořem. Geologické podloží, ostrožny na kterém se hrad nachází je granodiority českého plutony, které se řadí mezi vyvřelé horniny. Geologické složení kopce na kterém se Vysoký Chlumeč nachází je na Sedlčansku výjimkou, většina místního podloží je žulová. Konkrétní datum, kdy byl postaven hrad Vysoký Chlumeč z historických pramenů úplně postrádáme. První písemnou zmínku o hradu Vysoký Chlumeč máme až z roku 1382. V tomto roce již byl hrad Vysoký Chlumeč postaven. Tato informace pochází z dvorských desek, kde je zmiňován jako purkrabí z Vysokého Chlumce jistý Zbyněk. Dalším písemným dokladem o existenci Vysokého Chlumce pocházejícím z roku 1385 je informace o tom, že současným majitelem hradu je Purkart Strnad z Janovic (Machačová 2009, 13-20).

K samotnému hradu Vysoký Chlumeč se vážou dvě lidové pověsti, které vypovídají o tom, proč byl tento hrad postaven právě na tomto místě. Z první lidové pověsti vyplývá, že původní hrad Vysoký Chlumeč měl stát na přibližně dva kilometry vzdáleném kopci nazývaném Pačická hora, který má nadmořskou výšku 504 metrů nad mořem (více o této lokalitě v samostatné kapitole). V pověsti se vypráví o tom, že když místní obyvatelé začali na Pačické hoře stavět hrad, tak to co přes den postavili čerti do rána odnesli na místo, kde dnes stojí hrad Vysoký Chlumeč. Druhá podobná pověst se zmiňuje o tom, že tento hrad měl být původně postaven na vrchu Chlum, jinak také nazývaném Skuhrovský. Zbytek pověsti se shoduje s tou první, tedy že i zde odnášeli přes noc čerti z tohoto místa kámen a přenášeli jej do Vysokého Chlumce (Habart 1994, 70-72). Jako pravděpodobný zakladatel hradu Vysoký Chlumeč je jeví právě Purkart Strnad z Janovic. Purkart byl přední český šlechtic, který vykonával vysoké úřednické funkce a byl oblíbencem krále Václava IV. Mimo jiné vykonával úřad zemského soudce a později byl dokonce

dosazen do funkce nejvyššího pražského purkrabího. Jakožto velmi schopný muž měl i velký majetek a tak by pro něho nemělo být problém financovat tak nákladnou stavbu jako je hrad. V roce 1397 byl bohužel na Karlštejně zavražděn členy královské rady. Hrad Vysoký Chlumeč byl v majetkovém vlastnictví Purkartových dědiců až do 15. století. Po jeho smrti Vysoký Chlumeč zdělili jeho dva synové Petr a Purkart, později jen Petr. Petrovým dědicem byl jeho syn Jetřich z Janovic, který byl velmi schopným hospodářem a úředníkem. Roku 1465 byl dokonce dosazen do úřadu nejvyššího soudce království českého (Vlasák 1858, 50). Po Jetřichově smrti se majitelé Chlumce velmi rychle měnili a během několika let se vystřídali Jan Jenec z Janovic a Petr, dále rytíř Fridrich z rodu Ojířů z Očedělic, od kterého jej koupila Anna, vdova po Janu Popelovi z Lobkovic. Tyto vlastnické poměry se událi velmi rychle, během přibližně pěti let (Habart 1994, 71). Po Anně vdově po Janu Popelovi z Lobkovic, zdělili Vysoký Chlumeč její dva synové Václav a Ladislav z Lobkovic. Následně dědí Vysoký Chlumeč jeden ze synů Ladislava Zdeněk Vojtěch z Lobkovic. Tento muž byl velmi schopný a ambiciózní a již ve svém věku pouhých 23 let se stal královským dvorním radou, o několik později dokonce se dokonce na místo nejvyššího kancléře. Významným se pro něj stal rok 1624, kdy byl císařem Ferdinandem II povýšen do knížecího stavu. Důležitou roli v životě Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic hrála katolická víra, které byl urputným zastáncem. O hospodářských schopnostech tohoto muže vypovídá též situace, že za jeho vlády na hradu Vysoký Chlumeč dosáhly majetky tohoto panství nebývalého rozsahu. Roku 1628 po smrti Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic dědí Vysoký Chlumeč jeho syn Václav Eusebius z Lobkovic. Ten zdělil politické schopnosti a ambice po svém otci a též se velmi aktivně zapojoval ve státních záležitostech. Získal mnoho ocenění včetně vévodského titulu a zastával celou řadu vysokých funkcí, například byl polním maršálem, členem tajné císařské rady, později jejím prezidentem a ministrem (Machačová 2009, 13-20).

Pak přišly pro hrad Vysoký Chlumeč horší časy, jako na celé území našeho státu i na něm se negativně podepsala třicetiletá válka. Počátkem března roku 1645, byl hrad Vysoký Chlumeč dobyt procházejícím švédským vojskem, které hrad vydrancovalo a rychle pokračovalo dále ve svém tažení. Při svém zpětném pochodu švédské vojsko opět udělalo zastávku ve Vysokém Chlumci a dokončili své drancování, které začali při své první zastávce.

Dalším důležitým počinem Václava Eusebia z Lobkovic pro hrad Vysoký Chlumeč bylo, že roku 1670 přijímá do svých služeb významného italského architekta Antonia Porta. Tento italský architekt přestavil hlavní sídlo rodu Lobkoviců v Roudnici nad Labem do barokního stylu. Antonio Porta dostal od Václava Eusebia z Lobkovic za úkol provést na Vysokém Chlumci přestavbu stejným způsobem, jakým to učinil v Roudnici nad Labem. Chlumeč měl být v podstatě přestaven na šlechtický zámek čtvercového kasárenského typu. Architekt Antonio Porta měl již kompletně vypracovaný projekt přestavby, ke které však nakonec nedošlo. Jako nejpravděpodobnější důvody neuskutečněné rozsáhlé barokní přestavby Vysokého Chlumce se jeví nedostatek finančních prostředků a zároveň smrt Václava Eusebia z Lobkovic, který o tuto přestavbu velmi usiloval. Nakonec jedinými zásahy architekta Antonia Porty na hradu Vysoký Chlumeč byla přestavba první brány v části nazývané dolní ohrada, postavení dvou chalup v podhradí a další drobné přestavby a opravy (Machačová 2009, 13-20).

Po smrti Václava Eusebia z Lobkovic se dostává Chlumeč do majetku jeho syna Ferdinanda Augusta, který byl též vysoce postaveným a schopným úředníkem. Až do novodobé historie byl hrad Vysoký Chlumeč mimo hlavní zájmy členů rodu Lobkoviců, kteří jej vlastnili, a nikterak výrazně se nezapsali do jeho historie, snad jen tím, že hrad za jejich správy z nedostatku pozornosti pustl. Tato situace více méně pokračovala až do počátku první republiky, kdy o něj přišli na základě pozemkové reformy. Poté byl Lobkovicům jejich majetek několikrát vyvlastněn a opětovně vrácen. K poslednímu konečnému navrácení

Vysokého Chlumce zpět do rukou rodu Lobkoviců došlo v roce 1989. V roce 1998, Lobkovicové prodávají hrad Vysoký Chlumeč svým rakouským příbuzným z rodu Arco-Zineberg. Novým majitelem z tohoto rodu se stává Riprand Graf von und zu Arco-Zineberg, tento muž se rozhodl že investuje své nemalé prostředky do přestavby hradu na moderní rezidenci. Tato přestavba více zasáhla vnitřní část hradu, naopak na exteriéru došlo k jen menším vizuálním úpravám. Bohužel noví rakouští majitelé Vysokého Chlumce nemají zájem jej prezentovat veřejnosti, hrad je pro veřejnost uzavřen (Machačová 2009, 13-20).

Stavební podoba hradu Vysoký Chlumeč

Celkově je hrad Vysoký Chlumeč na základě podoby svého jádra typologicky řazen k hradům dvoupalcové dispozice. Tento typ hradu byl charakteristický a velmi oblíben především za vlády Václava IV. Ze samotné obce Vysoký Chlumeč samozřejmě vede komunikace, která ji spojuje s hradem. Do samotného areálu se lze dostat bránou nacházející se na předsunutém prvním nádvoří. Z prvního nádvoří přes most se dostaneme k hradbám, kde je hlavní brána umožňující vstup do samotného jádra hradu. To se skládá ze dvou odlišných paláců (větší a menší), které spojují hradby. Celá plocha hradu Vysoký Chlumeč je poměrně nepravidelná, tato situace je způsobena geologií a členitostí terénu kopce, na kterém byl hrad postaven. Vnitřní areál hradu je dokola obklopen parkánem s vnější hradbou. Tato hradba obíhá i kolem dolní části hradu, kde bylo pravděpodobně hospodářské zázemí. První větší palác byl pravděpodobně starší, situován byl svojí silnou zdí směrem do parkánu. Tento palác byl pravděpodobně bez oken, jediné doklady okének máme v jeho přízemní části, kde nalezneme úzká hrotitá okénka zastaralého typu. Druhý menší palác prošel během svého vývoje, celou řadou různých stavebních úprav. Podrobnější informace ohledně stavby menšího paláce komplikuje mimo jiné skutečnost, že se nedochoval celý. V průběhu sedmnáctého století totiž došlo ke zřícení jeho části. Dolní část hradu Vysokého Chlumce se skládá z věže a obdélné budovy

s patrem, která byla pravděpodobně obývána kastelánem hradu (Machačová 2009, 27-28).

6 ARCHEOLOGICKY ZKOUMANÉ LOKALITY SEDLČANSKA

6.1 Archeologické výzkumy v Sedlčanech

Historicky vůbec první archeologické výzkumy na území samotného města Sedlčany se uskutečnili v letech 1995 a 1997. Jednalo se o záchranné a předstihové archeologické výzkumy, který byly vyvolány stavební činností, jenž se odehrávala přímo v historickém jádru samotného města Sedlčany. Na provádění těchto výzkumů se podílely především dvě hlavní organizace, a to Příbramské okresní muzeum a Ústav archeologické památkové péče středních Čech. Dalšími institucí, která napomáhala při prováděních zmíněných výzkumů bylo Sedlčanské městské muzeum. Výsledky získané těmito archeologickými výzkumy nám napovídají o parcelaci, uspořádání středověké zástavby v jádru města Sedlčany, o konstrukci domů a částečně o jejich vybavení (Korený – Vařeka 1998, 199).

Záchranný výzkum středověkého domu v Sedlčanech

Někdy během měsíce října roku 1995 probíhaly stavební práce v samotném jádru města Sedlčany. Konkrétně se jednalo o parcelu číslo popisné 88 v Pražské ulici. Cílem zmíněné stavební činnosti bylo zbourat a odstranit starší zástavbu, aby zde vznikl prostor pro stavbu nového finančního úřadu. Při stavebních pracích, které nebyly ohlášeny žádnému příslušnému archeologickému pracovišti, čímž byl porušen zákon, došlo k narušení archeologické situace. Narušení archeologické situace a řady archeologických nálezů si všiml pracovník Sedlčanského městského muzea J. Pávek, který neprodleně tuto skutečnost ohlásil Národnímu muzeu. Na základě tohoto oznámení byly odebrány pracovníky Národního muzea vzorky a situace ohlášena a předána zaměstnancům Ústavu archeologické památkové péče středních Čech. Ten na základě získaných informací okamžitě pozastavil stavební aktivity na parcele č.p. 88 a zahájil záchranný archeologický výzkum(Vařeka 1997, 399-400).

Probíhající záchranný archeologický výzkum odhalil část pozdně středověkého městského domu, který zanikl někdy kolem poloviny 15. století katastrofálním požárem. Zbývající část zaniklého pozdně středověkého domu, byla bohužel probíhající stavební činnost na zadní části parcely nenávratně zničena. Tento dům je interpretován jako: „Hlubkově orientovaný dům síňového typu se zapuštěnou komorou v zadní části, nad kterou byl umístěna světnice“ (Korený – Vařeka 1998, 200). Záchranným archeologickým výzkumem bylo zjištěno, že komora byla zapuštěná do skalního podloží do hloubky 1,2 metru. Komora měla pravděpodobně kamenné zdi, které výrazně přesahovaly nad úroveň terénu, jejich pravděpodobným účelem byla funkce podezdívky pro světnici. Světnice byla nejspíše roubené konstrukce a její stěny byly vyztuženy tlustou vrstvou mazanice. Do této zapuštěné komory umožňovaly vstup dřevěné dveře, které byly částečně zapuštěny do zdi. Pravděpodobnou skladovací funkci zahloubené částí zmíněného objektu podporují nálezy fragmentů několika mohutných tuhových zásobnic, které se na dně objektu našly. Díky nálezům velkého množství mazanice, na kterých jsou doloženy otisky konstrukcí je možné usuzovat, že nad částí zahloubeného objektu se nacházelo roubené kuláčové patro, které bylo vyzpevněno právě vrstvou mazanice. Zahloubená a nadzemní část byly nejspíše odděleny povalovým stropem. Střecha této stavby byla nejspíše došková (Vařeka 1997, 399-405).

Celkově můžeme tento objekt charakterizovat jako „vícedílný dřevěný dům s částečně zapuštěným zděným sklepem v zadní části“ (Vařeka 1997, 403). Přesto, že máme málo archeologických informací o pření části domu, která byla nenávratně zničena probíhajícími stavebními pracemi, se domníváme že tato část nebyla zahloubená. Záchranný archeologický výzkum odhalil zadní část domu, jejíž součástí byl částečně zapuštěný sklep, který je interpretován jako komora. Nad tímto sklepem se nacházela patrová světnice, která byla nejspíše roubená. Tato světnice byla vytápěna kachlovými kamny jejichž fragmenty byly

nalezeny v zahloubeném sklepe. V zadní části domu se předpokládá chodba nebo průjezd.

Z tohoto záchranného archeologického výzkumu pochází celá řada artefaktů jako je řada železných předmětů, zvířecí kosti psa, velké množství mazanice a především mnoho keramiky. Z keramických artefaktů můžeme na základě jejich fragmentů interpretovat několik desítek hrnců a džbánů, dále mísy, kahan a již zmíněné velké zásobnice. Nejdůležitějším nálezem z celého výzkumu jsou fragmenty kachlových kamen, které se nacházely v síni a při požáru se zhroutily do zahloubeného sklepa. Máme nálezy několika druhů kachlů jako jsou: komorové kachle s reliéfní zdobenou čelní vyhřívací stěnou, nádobkové, miskovité, baňkovité nebo kachle s pravoúhlým ústím. Vzhledem rychlému zániku domu požárem se na kachlová kamna, jež se zřítily do zahloubené části, dostala další vrstva konstrukcí zaniklého domu, jež umožnila velmi slušné zachování jejich částí. Díky tomu jsme získali mnoho užitečných informací o vyspárování, konstrukci a celkovému vzhledu kachlových kamen v prostředí městského pozdně středověkého domu. Velmi dobře se též zachovaly samostatné kachle na kterých můžeme rozpoznat celou řadu historických motivů. Mezi nejčastěji se vyskytující motivy na kachlech z domu v Sedlčanech patří vyobrazení náboženská, heraldická, scény z lovů a turnajů, některé nalezené kachle mají znak pětilisté růže na stínkách. Nález takto dochovaných kachlových kamen v českém středověkem městském prostředí je velmi ojedinělý a považován za naprostý unikát(Vařeka 1997, 399-405).

Celkovým závěrem tohoto záchranného archeologického výzkumu je, že se jednalo o pozdně středověký měšťanský dům, který zanikl katastrofickým požárem někdy kolem poloviny patnáctého století. Datace tohoto výzkumu se opírá a o informace získané na základě nalezené keramiky a především nálezů jedné drobné kruhové mince, která je datována do druhé poloviny patnáctého století (Vařeka 1997, 399-405).

Dům s pečovatelskou službou

Druhým výzkumem uskutečněným na území města Sedlčany byl záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán stavební činností při výstavbě domu s pečovatelskou službou pro seniory, která se odehrávala v roce 1997. Tento výzkum byl z archeologického hlediska velmi přínosný, protože nám pomohl získat hodnotné informace, o tom jak se rozvíjelo město Sedlčany ve středověku a v novověku. Například nám pomohl získat obrázek o půdorysech domů a jejich konstrukci, která byla nejspíše dřevěná a stěny omazány hlínou. Dále byly získány informace o možném uspořádání parcel v středověkém městském prostředí. Základní jádro města a rozvržení parcel, které bylo položeno ve 13. století se je v podstatě respektováno do dnes. Dále archeologický výzkum odhalil nejstarší fázi osídlení Sedlčan, která je datována již do poloviny 13. století. Archeologický výzkum v místě současného domu s pečovatelskou službou odhalil situaci, že tato část historického jádra města prošla ve středověku dvěma ničivými požáry. První požár se udál někdy na konci 13. století a postihl jen některé domy. Druhý požár, propukl někdy v druhé polovině 15. století a podlely mu všechny budovy v této části Sedlčan (Korený – Vařeka 1998, 199-203).

Vydatný nálezový soubor získaný z těchto dvou záchranných archeologických výzkumů v jádru Sedlčan je doplněn dalšími menšími nálezy, které nám napomáhají k získání lepší představy o středověkém vývoji a osídlení Sedlčan, a jejich blízkého okolí. Většinou se jedná o nálezy keramických nádob či jejich fragmentů. Na severním okraji Sedlčan, v místě dnešní mlékárny byly nalezeny dva hrnce, které by nám mohli indikovat pohřebiště již z 9. či 10. století. U kostela svatého Martina byly nalezeny zlomky raně středověké keramiky též datované do konce 9. či 10. století. Z pozdního středověku se nám dochovaly dokonce nálezy několika celých keramických nádob pocházejících nejspíše z prostředí jímek nebo studní, nacházejících se v jádru města. Dalším nálezem doplňující Sedlčanský keramický soubor, je nemalý počet kachlů z období renesance (Korený – Vařeka 1998, 199-203).

6.2 Zaniklý sídlištní komplex Ustupenice

Konkrétních příkladů o tom jak vypadalo vesnické osídlení na Sedlčansku, podložených archeologickými výzkumy mále jen minimální množství. Jedním z těchto příkladů byl záchranný archeologický výzkum sídlištního komplexu v Ustupenicích. Na tuto archeologickou lokalitu se narazilo náhodou, když byl v roce 1997 při archeologickém dohledu dálkového plynovodu nalezen pracovníky Příbramského muzea v obci Ustupenice tento sídlištní areál. Ustupenice se nacházejí přibližně 6 kilometrů od města Sedlčany a spadají do katastru obce Doubravice. Součástí tohoto středověkého zaniklého sídlištního komplexu byla zaniklá středověká vesnice, rybník, novověký dvůr, dvojici stavení, šlechtické sídlo (tvrziště) a pozdně středověký mlýn (Kašpar – Smejtek – Vařeka 1999, 101).

Tvrz

Ustupenická tvrz byla situována mezi dvorem a rybníkem. Vrchnostenský dvůr pochází z první poloviny 19. století, má čtyřstranný půdorys a můžeme se domnívat, že se nachází v místech, kde byl pravděpodobně dříve situován dvůr poplužní. Tento vrchnostenský dvůr se nachází na jihovýchodním okraji tohoto komplexu. Naopak z druhé strany, severozápadu je s tvrz obklopena rybníkem, který se vlévá do jednoho z největších potoků na Sedlčanu, do potoka Musíka.

S současném době jsou stále v terénu patrné některé relikty této tvrze, především příkop. Samotná tvrz měla půdorys oválný, jehož součástí jsou relikty obdélné stavby, která měla přibližné rozměry 12x20 metrů. Na základě uvedených přibližných rozměrů se usuzuje, že tvrz se podobala obdélnému paláci a měla jedno či dvě patra. Tato stavba byla pravděpodobně vnitřně členěna na dvě místnosti a střední síň v obou patrech. Celá tvrz byla obklopena od severu, východu a jihu rozsáhlým příkopem a valem. K Ustupenické tvrzi patřil také rozsáhlý sklep, který byl pravděpodobně v baroku přestavěn na menší zaklenutý sklep. Na základě situování tvrze a typologických znaků je její výstavba

datována do 14. století nebo o něco málo později. Výstavba této tvrze by mohla být spojena s novými vlastnickým rodem. Na základě průzkumu a dalších dostupných pramenů se usuzuje že tako tvrz se pravděpodobně nacházela na místě staršího sídla. Doba zániku této tvrze je dosti nejasná, pravděpodobně k ni došlo někdy v letech 1450 až 1667 (Chotěbor 1979, 243-249). Jednou z možných, avšak nepotvrzených příčin jejího zániku mohlo být připojení k Vysokému Chlumci. Ze získaných informací můžeme říci, že majitelé tvrze, páni z Ustupenic patřili ve své době k majetnějším obyvatelům Sedlčanka, tuto domněnku potvrzuje i skutečnost, že dva z nich měli slušné společenské postavení na královském dvoře. O jejich postavení vypovídá též skutečnost, že tato tvrz je považována za bohatě vybavenou a svojí rozlohou je dokonce srovnávána s menším hradem (Chotěbor 1979, 243-249).

Písemné doklady k Ustupenicím

První písemnou zmínku o obci Ustupenice můžeme datovat někdy do počátku 14. století, kdy je jako její majitel uváděn Janek z erbu růže (Sedláček 1927, 149). Kolem poloviny 14. století dochází ke zvěně ve vlastnické struktuře Ustupenic, které se stávají majetkem rodu, který má ve svém erbu Lva. Jako první známý vlastník Ustupenic z tohoto rodu je uváděn Jan a to k datu 1380 (Sedláček 1927, 149). Zánik tvrze je přisuzován k roku 1450 a je spjat s událostí, kdy byly Ustupenice připojeny k nedalekému Vysokému Chlumci. Veškeré písemné zmínky, které o obci Ustupenice pochází jsou z nepřímých písemných zpráv. Jedinou přímou písemnou zmínku přímo k této vesnici máme z pozdního středověku, a to konkrétně z roku 1380. Z písemných pramenů máme doloženo období i příčinu zániku středověké vsi Ustupenice. Z celorepublikového hlediska můžeme říci, že se jedná spíše o výjimku, protože u většiny středověkých vsi takto přesné informace o datu jejich zániku a příčině postrádáme. Zánik středověké vsi Ustupenice je datován do roku 1611, kdy byla tato vesnice vysídlena a její obyvatelé byly přesídleni do obce Habří, která se nedaleko nachází. Důvodem byly změny a reorganizace ve způsobu hospodaření místní vrchnosti.

S úplnou přesností nemůže říci, kde se zaniklá ves Ustupenice nacházela, avšak je velmi pravděpodobné že byla situována na obou stranách potoka západně od tvrziště (Chotěbor 1979, 249).

Výzkum objektů indikujících zaniklou ves

Při provádění záchranného archeologického výzkumu byly získány první archeologické nálezy z tohoto sídlištního komplexu. Těmi byly ojedinělé nálezy keramiky a především objevení jednoho objektu, který je spojován s zaniklou vsí. Jedná se o jediný nález objektu, který můžeme spojovat se zaniklou vsí Ustupenice. Tento objekt byl však již značně poškozen výstavbou komunikace, tato situace způsobila fakt, že zde máme doloženou pouze západní část objektu, která byla zahloubena přibližně 40 cm pod úrovní podloží. Velikost objektu byla minimálně 4 metry. Tento objekt pravděpodobně zanikl požárem někdy v 15. století. Tuto tezi nám dokládají i nálezy, které se ve výplni objektu nacházely. Byly nalezeny výrazně vypálené části destrukcí mazanické konstrukce, v nálezovém celku se hojně vyskytovaly shořelé dřevěné prvky a u dna tohoto objektu byla nalezena vrstva jemnějšího popelu. Vzhledem k nedostatečnému dochování stavby a minimu nálezů je interpretace tohoto objektu velmi obtížná. Na základě získaných informací by tento objekt mohl být identifikován jako část většího zahloubeného objektu, možná zapuštěné komory nebo se mohlo jednat o část špýcharu. Další možnosti je, že tento objekt mohl být částí nějaké samostatně stojící stavby (Kašpar – Smejtek – Vařeka 1999, 101-103).

Zaniklý pozdně středověký mlýn

Nedaleko hospodářského dvora, přibližně 300 metrů jihovýchodním směrem byl identifikován uprostřed zalesněného údolí zaniklý rybník. Součástí tohoto rybníka byla hráz, která byla druhotně zpevněna velkými kameny a je dochována dodnes. Pod touto hrází byly objeveny blíže neurčené objekty nejspíše antropomorfního původu. Dodnes nám dokládají přítomnost těchto objektů porostové příznaky. Kolem zaniklého rybníka můžeme identifikovat úvozovou cestu, která se

rozděluje na dvě části, jedna směřuje k jihu a druhá se ubírá severozápadním směrem. Při svatbě plynovodu, který probíhal nedaleko rybníka byly objeveny dva archeologické objekty, které se nacházejí ve vzdálenosti cca 25 a 35 metrů pod západním okrajem hráze rybníka. U obou objektů byly stavbou plynovodu úplně odtěženy jejich západní hrany.

Severovýchodně od rybníka se nacházel první objekt. Na jeho okrajích a u střední částí se nacházejí větší shluky kamenů, podle kterých se usuzuje, že se jedná o destruované podezdívky. Z archeologických nálezů byly získány části vypálené mazanice, kuchyňská a stolní keramika, stavební materiál, zlomek železného srpu a podkovy, množství uhlíků a vrstvička zetlelého dřeva, která by mohla vypovídat o tom, že na jejím místě se nacházela dřevěná podlaha. Na základě značného množství uhlíků se jako nejpravděpodobnější způsob zániku tohoto objektu jeví požár. Na základě poměrně velkého a rozmanitého množství archeologických nálezů můžeme usuzovat o zániku těchto objektů někdy v první polovině 15. století (Kašpar – Smejtek – Vařeka 1999, 103-107).

Jižním směrem přibližně o 12 metrů dále byl identifikován druhý objekt. Tento objekt byl zahlouben přibližně jeden metr do podloží. Z archeologických nálezů zde byly identifikovány opět uhlíky, fragmenty mazanice a keramika. Z těchto archeologických nálezů se usuzuje, že objekt pravděpodobně opět zanikl požárem a datace jeho zániku s největší pravděpodobností stejná jako u předchozího objektu.

Na základě stručných informací, struktury objektu a jeho strategické poloze se usuzuje, že se u prvního objektu jedná o relikty mlýna zaniklého požárem v 1. polovině 15. století. U druhého objektu je interpretace ještě nejasnější, nejspíše se jednalo o špýchar nebo zahloubenou komoru. Podél zahloubených stěn tohoto objektu byly identifikovány cihlové zdi vázané jílem. Nález těchto cihlových zdí, vypovídající o využití cihel v našem vesnickém prostředí je jedním

z nejstarších na našem území (Kašpar – Smejtek – Vařeka 1999, 103-107).

6.3 Raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí

K jedné z nejznámějších archeologických raně středověkých památek na Sedlčansku řadíme hradiště u Nalžovického Podhájí. Archeologové se o této lokalitě zmiňují v literatuře již v průběhu devatenáctého století. Vzhledem k archeologické atraktivnosti této lokality, zde byl v roce 1950 proveden Státním archeologickým ústavem v Praze archeologický výzkum. Vedení tohoto výzkumu dostala na starost jeho zaměstnankyně doktorka Libuše Jansová, která na Sedlčansku působila již delší dobu, především jako vedoucí jiného archeologického výzkumu keltského oppida v Hrazanech (Sláma 1991,85).

První písemná zmínka v odborné literatuře o raně středověkém hradišti u Nalžovického Podhájí pochází z roku 1948 od historika F.A. Hebera. Mezi další historiky, kteří se zajímali o toto raně středověké hradiště, patřil i učitel Čeněk Habart. Z historických pramenů jsou doklady o tom, že místní obyvatelé v devatenáctém století rozebírali některé zdi hradiště a používali je na stavbu domů a hospodářských budov v nedaleko se nacházející obci Nalžovické Podhájí. Celkově byla plocha Nalžovického hradiště značně poničena. Třetině její plochy byla dle záznamů ze stabilního katastru z 1840 ještě zarostlá lesem. Při jeho kácení došlo k dalším škodám na této kulturní památce. Navíc pokračovalo až do začátku první světové války rozebírání kamene ze zdí hradiště na různé stavební účely. První badatelé v čele s významnými archeology doktorkou Jansovou, Janem Turkem či Zdeňkem Boháčem se na základě písemných pramenů domnívali, že se jedná o hrad rodu Slavníkovců, který byl násilně zničen v roce 995 (Sláma 1991, 85-87). Na základě zmíněného archeologického výzkumu a především hlubší analýzy tohoto hradiště dnes převládá teorie, že raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí je hradiště přemyslovské. Tato domněnka je mimo jiné opírána o situaci, že nedaleko ležící osada Dublovice (dříve

Doudlebce) je názorným příkladem přesídlenecké vesnice. Tento počín byl charakteristickým prvkem u přemyslovských hradišť (Sláma 1991,85-86). K domněnce, že raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí je hradištěm přemyslovským, se v současné době přikládá značná většina archeologické obce. Stáří tohoto hradiště, které je datované do raného středověku, bylo určeno až na základě informací získaných archeologickým výzkumem z roku 1950.

Popis hradiště, jeho poloha a přírodní prostředí

Raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí se nachází v severní části Sedlčanské kotliny, konkrétně na ostrožně vzdálené necelý jeden kilometr od vesnice Nalžovické Podhájí. Nadmořská výška raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí se pohybuje kolem 370 metrů nad mořem. Hradiště se nachází od obce Nalžovické podhájí severovýchodním směrem. Ostrožna, na které se nachází zmiňované hradiště je obklopena z obou stran údolními, kterými protékají dva potoky. Severním údolím protéká jeden z největších potoků Sedlčanského regionu Musík. Jižním údolím protéká menší potůček zvaný Loužka. Strategicky se jeví poloha tohoto raně středověkého hradiště jako velmi příhodná (Sláma 1991,87-90). Samotné hradiště bylo nejspíše jednodílné, jeho tvar byl nepravidelně trojúhelníkovitý či oválný. Rozloha tohoto raně středověkého hradiště, jehož terén je nerovný, je přibližně 1,4 hektaru. Z fortifikačních prvků, které toto hradiště mělo, máme jen malé pozůstatky valu, který hradiště obklopoval a mírné náznaky, že se okolo hradiště nacházel příkop. V severozápadní části byl val přerušen, a na tomto místě se pravděpodobně nacházela brána bočního typu. Vzhledem k situaci, že v blízkém okolí raně středověkého hradiště u Nalžovického Podhájí se nacházely nepřilíš kvalitní půdy, které nebyly vhodné k provozování zemědělské činnosti, byla většina jeho blízkého okolí zalesněna (Sláma 1991,87-92).

Archeologický výzkum a jeho výsledky

Hlavním cílem archeologického výzkumu z roku 1950, pod vedením doktorky Libuše Jansové bylo získat archeologické materiály, které by přispěly k přesnější dataci zkoumaného hradiště. Původní ojedinělé zprávy totiž naznačovaly, že se jedná o objekt pravěkého stáří. Celý archeologický výzkum nebyl nikterak velkého rozsahu, dohromady čítal pouze tři sondy. Velikost výzkumu byla také ovlivněna situací, že doktorka Libuše Jansová současně prováděla další archeologický výzkum na nedaleké lokalitě Malé Kolo, kde se prováděl výzkum osídlení z období eneolitu a středověku. První sonda byla umístěna tak, aby odkryla místo nacházející se před valem, dále aby protínala valové opevnění a vyústila do samotné plochy hradiště. Její délka byla 62 metrů. Tato sonda se nacházela v severozápadní části, kde byl val obklopující hradiště nejlépe doložen. Mimo jiné tato sonda zachytila stopy po požáru, který raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí minimálně jednou za dobu jeho existence postihl. Druhá a třetí sonda se nacházely přímo v areálu tohoto hradiště. Druhá sonda byla situována ve vzdálenosti 32 metrů od západní strany sondy jedna, na kterou byla umístěna kolmo. Cílem druhé sondy bylo především ověření a prozkoumání stop po požáru, na který archeologové narazili při kopání první sondy. Třetí a poslední sonda se nacházela 17 metrů východním směrem od sondy jedna. Směr této sondy byl od koruny valu směrem dovnitř hradiště. Cílem, za kterým tuto sondu archeologové otevřeli, bylo především zjistit, jak vypadá archeologická situace za valem. Druhotnou její funkcí bylo ověřit, jestli se i na místě této sondy nacházejí pozůstatky po požáru. Z časových důvodů nebyl bohužel odkryv této sondy dokončen (Sláma 1991,91-94).

Mezi nejvýznamnější archeologické nálezy z raně středověkého hradiště u Nalžovického Podhájí patří nálezy keramiky. Nalezený keramický soubor obsahoval souhrn dvanácti střepů pravěkých, středověkých a novověkých. Dále bylo získáno 49 fragmentů keramiky hradištního typu, které pocházejí pouze z první části sondy jedna. Na

základě získaných fragmentů můžeme říci, že většina keramiky, která pochází z tohoto raně středověkého hradiště, byla vyráběna na pomalu rotujícím hrnčířském kruhu. Tento nález keramiky hradištního typu ve větším počtu je v Sedlčanském regionu ojedinělý, a proto jej nemůžeme porovnat z jinými podobnými nálezy. Proto byl tento soubor porovnán s keramikou získanou na slovanském hradišti u Kozárovic, vzdáleným necelých třicet kilometrů. Na základě tohoto srovnání je keramika z raně středověkého hradiště u Nalžovického Podhájí rámcově datována do konce desátého a počátku jedenáctého století. Mezi další archeologické nálezy z tohoto hradiště můžeme zmínit dva přesleny pocházející ze sondy jedna. Z téže sondy pochází také největší soubor osteologického materiálu, který patří domácím zvířatům, nejvíce turu domácímu a prasatům (Sláma 1991,92-110).

Výsledky archeologického výzkumu hradiště u Nalžovického Podhájí, nám umožňují datovat toto hradiště rámcově do období raného středověku, nikoliv však podrobněji, protože pouze na základě nalezené keramiky, nelze s jistotou určit jeho stáří a období jeho trvání. Na základě stručné analýzy archeologických a historických pramenů by mohlo být toto hradiště datováno do druhé poloviny desátého století. Bližší informace o tomto hradišti, jako délka jeho trvání, účel, období a důvod jeho vzniku a zániku nám bohužel zůstávají neznámé. Další podrobnější informace k lepšímu poznání této lokality by jistě vnesl další a především rozsáhlejší archeologický výzkum (Sláma 1991,112-115).

6.4 Pačíska – příklad nezdařené lokace hradu

Tuto lokalitu uvádím ve své práci jako případovou studii nezdařeného osídlení – nezdařenou lokaci hradu. Ve své práci se snažím blíže specifikovat tuto lokalitu a nastítnit možnosti její interpretace.

Prvotním činem bylo prozkoumání základních písemných pramenů k této lokalitě. Lokalita Pačická hora, je ve většině regionálních pramenů řazena mezi čistě pravěkou eventuálně raně středověkou lokalitu (Habart 1925, 210). Překvapujícím zjištěním bylo, že k této lokalitě je naprosté

minimum písemných pramenů, a pokud se vůbec vyskytují zmiňují se o této lokalitě jen velmi okrajově a neurčitě. Dalším překvapujícím faktem je absence jakékoliv kresebné dokumentace či plánek lokality. Tato situace vyvolala otázku potřeby publikování zjištěných informací a možných závěrů, které by měli být nápomocné k lepšímu poznání této lokality a především osvětlit možnosti interpretace této velmi zajímavé lokality. Abychom se mohli pokusit nastínit možné interpretace lokality Pačická hora je třeba se seznámit s širší historií nejbližšího okolí i celého regionu. Součástí prvních průzkumů a mapování na této lokalitě byl také pokus o zaměření této lokality a snaha o nalezení paralel k této nedokončené stavbě pomocí písemného a vizuálně-geodetického průzkumu (Budač – Macháčová – Procházka 2012).

Geomorfologie, geologie lokality

Pačická hora je nenachází jihozápadním směrem od města Sedlčany. Nedaleko nalezneme obce Doubravice, Vysoký Chlumeč a Libíň. Katastrálně Pačická hora spadá k územní jednotce Doubravice u Sedlčan. Nejvyšším bod této lokality je ve nadmořské výšce 504 m n.m. a dominuje nad pozvolným údolím Sedleckého potoka. Při současném stavu poznání je nejbližší doložené středověké či současné osídlení nachází ve vzdálenosti více než 1 km od lokality. Jedná se o celkově zalesněnou lokalitu, převážně jehličnatou vegetací s mýtinami na východních a jižních úbočích. Na plošině vrcholku kopce dominuje listnatý porost doprovázený travním porostem, stejná situace je i na východních úbočích. Z geologického hlediska se lokalita úplně odlišuje od okolí, ve kterém se jednoznačně převládají žulové vyvřeliny, kromě jejího úpatí, „poblíž hájovny“, kde byl lom na vyvřeliny žul až mramorového charakteru. Geologické složení Pačické hory tedy tvořen metamorfovanými horninami, převážně rulového charakteru. Konkrétně se jedná o metamorfity devonského stáří. Pačická hora umožňuje díky své dominanci v krajině a charakteru okolní krajiny velmi dobrou kontrolu nad obchodními stezkami vedoucími ze Sedlčan na Sedlec (Prčici),

Petrovice a Milevsko. Strategicky se jednalo o velmi zdařilé místo na vybudování opevněného sídla (Budač – Machačová – Procházka 2012).

Terénní reliкty

Pačická hora se nachází na vrcholu kopce, který svým charakterem značně dominuje v krajině. Jádro lokality je na severní, západní a jižní straně obklopeno příkopem. Na západní straně je průběh příkopu přerušen ponechanou přístupovou šíjí spojující val a centrální plochu. K té, se vcelku plynule přimyká dno příkopu. Průběh příkopu ohraničuje valové těleso, spíše nižšího charakteru, navršené z vykopaného materiálu. Hloubka příkopu, je v různých místech odlišná, můžeme jí stanovit do intervalu od jedno do čtyř metrů. Nejhlubší část příkopu nalezneme v jeho severozápadní, západní a jihozápadní části. Šířku příkopu se pohybuje v rozmezí kolem 6 až 10 metrů. V severovýchodní části zakončení příkopu nalezneme pozůstatky konkávního objektu prohlubující dno a v jižním zakončení pozvolné stupňovité zakončení. V severozápadní části (v ohybu) je dochováno navršení valu, a objekt pravoúhlého tvaru, části valu obestavěného na sucho kladenými kameny. Můžeme se domnívat, že se mohlo jednat o snahu opatřit korunu valu hradbou o přibližné šířce 1,5 – 2 m. Tuto domněnku podporuje objevení i prohloubeniny navazující na zídku, domníváme se, že by se mohlo jednat o pozůstatek výkopu pro stavbu. Za této částí má vrchol valu výraznější sklon směrem k severní části. Na jihovýchodní straně plynule ustupuje do volné plochy a z této strany je ponechán pozvolný přístup do příkopu. Samozřejmě musíme brát v potaz, že všechna tato zjištění mohou být značně ovlivněna erozními procesy (Budač – Machačová – Procházka 2012).

Prostor nepravidelně lichoběžníkovité centrální plochy představuje značně neklidný povrch. Přibližné rozměry centrální plochy jsou 40x30 (45) m (Z-V, S-J). V jižní části navazující na začátek příkopu, kde délka dosahuje 40-45 m jsou obsaženy celkem tři objekty přibližně obdélného konkávního charakteru. Z toho dva o rozměrech 2x6 m a jeden drobnější

2x1 m. Zamýšlený konec východní části lze podle terénních úprav stanovit zřejmě v délce 60-70 m od počátku plochy na západní straně. Ještě zde můžeme identifikovat několik mělkých prohlubní a konvexních objektů, které nemůžeme podrobněji identifikovat, tuto identifikaci nám značně ztěžuje současný trnitý porost, který se na ploše nachází. Středovou a východní část zaujímá mírná vyvýšenina, kterou na základě charakteru svého povrchu a složení můžeme interpretovatelná jako deponii stavebního materiálu vzniklou při budování příkopu nebo se mohlo jednat o přípravnou fáze povrchu plochy pro samotnou stavbu. Na lokalitě můžeme identifikovat části kamenického odpadu, inidentifikující opracování žulových kvádrů. Žulové prvky se však nepodařilo nikde v na lokalitě nalézt. O výskytu kamene nás informují o písemné prameny, avšak nikde není podrobněji interpretován (Habart 1928, 280). Ve východní části plochy jsou na první pohled znatelné dva zahlužené objekty. Prvním z těchto objektů je do skály vyhloubená jáma čtvercového půdorysu s kolmými stěnami, jejíž dno tvoří zásyp kameny. O páre metrů dále východním směrem narazíme na objekt oválného půdorysu, zahlužený do půdy a skalního podloží (Budač – Macháčová – Procházka 2012).

Na celé zbývající ploše lokality máme jen minimální doklady vlivu stavebních prací, maximálně se jednalo o přípravnou fázi terénu, kromě úpravy koruny valu v severozápadní části. Částečně tomu nasvědčuje podoba jihovýchodní části, kde dochází k pomalému vytrácení plochy ve svahu kopce. U hrany plochy, podél příkopu jsme nenalezly žádné náznaky provádění výkopových prací pro základy ohraničující zdi, což by se jevilo logickým postupem dalších prací. Otevřenou otázkou zůstává umístění zamýšleného přístupu přes příkop do prostoru hlavní plochy. Vzhledem k charakteru a svažitosti terénu se jeví jako nejpříhodnější jižní část plochy. Na lokalitě byl proveden průzkum pomocí detektoru kovů, tento výzkum však neodhalil přítomnost žádných kovových artefaktů, za předpokladu, že nepočítáme artefakty návštěvníku ze současnosti. Na základě všech těchto zjištění si lze představit zamýšlený podnik jako

stavbu obdélného půdorysu s vnitřní zástavbou spíše palácového charakteru, respektive jako dvoupalácovou dispozici. Opevnění pak mohlo být tvořeno příkopem s hradbou na navršeném valu (Budač – Macháčová – Procházka 2012). Na základě těchto předpokladů, můžeme odhadovat tuto lokalitu stavební podnik šlecht ve 2.polovině 15.století. Z důvodů absence spolehlivých datačních nálezů jsme odkázáni pouze na paralely. Otázkou zůstává důvod nedokončení a vlastník nemalé stavby. V hledání analogie se svým vzhledem nabízí přibližně dva kilometry vzdálený hrad Vysoký Chlumeč (Macháčová 2009).

7 ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusil nastínit možný vývoj a struktury osídlení sedlčanského regionu, potažmo celého středního Povltaví, a to z důvodu, že na tuto krajinu musíme nahlížet jako na celek. Pokud bych tak neučinil, mohlo by dojít k výraznému zkreslení a špatné interpretaci celé řady poznatků, na které musíme nahlížet ve větším regionálním měřítku. V celém procesu psaní své diplomové práce jsem se potýkal s nedostatkem archeologických pramenů, a to především z tohoto důvodu, že celý region Sedlčanska byl dlouhou dobu na pokraji zájmu celé archeologické obce. Tato situace se začíná pomalu zlepšovat a v posledních dvou desetiletích se začínají objevovat odborné archeologické studie, které se tímto geografickým prostorem zabývají. I tak se domnívám, že archeologická badatelská činnost zůstává v otázce poznání sedlčanského regionu ještě mnoho dlužna. Práci také stěžovala situace, že dostupné archeologické materiály jsou většinou zaměřeny na konkrétní lokalitu či výzkum jednoho místa a postrádají interpretaci ve srovnání s jinými podklady v rámci celého regionu. Většina archeologických výzkumů je v posledních letech vyvolána stavební činností a jedná se tudíž o výzkumy záchranného charakteru. Značná část pramenů k tomuto regionu, kterou jsem měl k dispozici, byla charakteru historického. Tato situace se také promítla do struktury mé diplomové práce. Domnívám se, že k dalšímu výraznému poznání celého sedlčanského regionu by jednoznačně napomohly další archeologické výzkumy. Vzhledem k trendu, který současná archeologie nastolila, by jistě byly přínosné výzkumy nedestruktivního charakteru. Další světlo do poznání Sedlčanska by jistě vnesl například výzkum krajinné archeologie, který by se zaměřil na střední Povltaví jako na regionální celek. Dnes nám skýtají moderní technologie a metody velký potenciál a celou řadu nových možností, jak obohatit naše dosavadní archeologické poznání. Mezi tyto metody jistě spadá využívání geografických informačních systémů, letecké archeologie, dálkový průzkum země a mnoho dalších.

Cílem této práce bylo mimo jiné upozornit na nedostatek archeologického poznání, a probudit větší zájem v oblasti poznání sedlčanského regionu v odborných kruzích ale i u širší veřejnosti. Například se domnívám, že Sedlčansko má celou řadu archeologických památek, které by mohly být v současné době více popularizovány, prezentovány a zpřístupňovány veřejnosti.

Doufám, že pomalu rozvíjející se zájem archeologů o sedlčanský region bude mít stále vzrůstající tendenci a přinese řadu nových informací, které jeho poznání posunou dále.

8 POUŽITÉ ZDROJE

8.1 Literatura

Bernard, J. H. – Pouba, Z. a kol. 1986: Rudní ložiska a metalogeneze československé části Českého masívu. Praha.

Boháč, L. 1969: Dějiny osídlení středního Povltaví podle písemných pramenů. Sborník vlastivědných prací Podblanicka 10, 109-146.

Budač, M. – Machačová, V. – Procházka, M. 2012 (v tisku): Příklad nezdařené lokace hradu na Sedlčansku, *Archaeologia Historica* 37.

Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.

Habart, Č. 1925: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vylíčení života jejich lidu. 1. díl Sedlčany.

Habart, Č. 1994: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vylíčení života jejich lidu. 4. díl Sedlčany.

Hejna, A. 1982: Vývoj osídlení v dolním Posázaví a na Benešovsku v době přemyslovské. *Archaeologia Historica* 7, 185 - 195

Horáková – Jansová, L. 1951: Eneolitické výšinné sídliště Malé Kolo na střední Vltavě, *Archeologické rozhledy* 3, 300-312.

Chotěbor, P. 1979: Povrchový průzkum tvrziště v Ústupenichcích, Sborník vlastivědných prací Podblanicka 20, 245-250.

Jansová, L. 1965: Hrazany, keltské oppidum na Sedlčansku. Praha.

Kašpar, V. – Smejtek, L. – Vařeka, P. 1999: Zaniklý sídlištní komplex Ústupenice na Sedlčansku, *Archaeologia Historica* 24, 101-109.

Korený, R. - Vařeka, P. 1998: Archeologické výzkumy v Sedlčanech v letech 1995 - 1997 (předběžná zpráva),. Podbrdsko 5, 199-201.

Machačová, V. 2006: Opevněná sídla vrcholného a pozdního středověku na Sedlčansku. Plzeň: FF ZČU Plzeň.

Machačová, V. 2009 : Areál hradu Vysoký Chlumeč v proměnách času a prostředí: Diplomová práce. Plzeň: FF ZČU Plzeň.

Sedlčáček, A. 1927: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl patnáctý, Kouřimsko, Vltavsko a j.-z Boleslavsko. Praha.

Sláma, J. 1978: K historické problematice raně středověkého osídlení Benešovska a Sedlčanska, Sborník vlastivědných prací Podblanicka 17, 27-39.

Sláma, J. 1991: Raně středověké hradiště u Nalžovického Podhájí na Sedlčansku. Praehistorica 18. Varia Archaeologica 5, 85-117.

Smrčka, V. – Smrčka, V. 1986: Libuše Jansová, archeolog Sedlčanska, Vlastivědný sborník podbrdská 31, 306-317.

Škabrada, J. – Dostál, P. 1986: Lidová architektura na Sedlčansku, Vlastivědný sborník podbrdská 31, 5-236.

Vařeka, P. 1997: Záchranný archeologický výzkum pozdně středověkého domu v Sedlčanech - předběžná zpráva - Rescue excavations of the late medieval house in Sedlčany - preliminary report. Archeologie ve středních Čechách 1, 399-406.

Vlasák, A. 1858-1859: Hrad Vysoký Chlumeč a jeho okolí v Tábořsku, Pámátky archeologické a místopisné 3, 258-268.

Zavřel, J.: 2010: Sedlčansko – stručný přehled geologických a ložiskových poměrů. Archivní rešerše. Nepublikováno. Praha.

8.2 Internetové zdroje:

- (15.2.2012 <http://www.farnost2k.cz/obsah/cenek-habart>)
- (19.2.2012 http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/JAKUB_KRCIN.htm)
- (19.2.2012 <http://www.mu.sedlcany.cz/o-meste/historie-mesta-sedlcany/jakub-krcin-z-jelcan-a-sedlcan>)
- (21.3.2012 <http://www.sedlec-prcice.cz/text/cz/prcice/>)
- (11.2.2012 <http://historicky.blog.cz/0810/vitkovci>)
- (18.1.2012 http://www.google.cz/imgres?q=spr%C3%A1vn%C3%AD+obvod+sedl%C4%8Dany&um=1&hl=cs&biw=1366&bih=634&tbnid=8MJz_Tw1SW33ZM:&imgrefurl=http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/p/13-214303&docid=lsAWIKttL12x0M&imgurl=http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/t/A50034E9E8/%2524File/2123se.GIF&w=1076&h=750&ei=0I7KTvrFMa304QSbxflH&zoom=1&iact=hc&vpx=907&vpy=152&dur=2010&hovh=187&hovw=269&tx=129&ty=120&sig=109783938698287116572&page=1&tbnh=132&tbnw=184&start=0&ndsp=18&ved=1t:429,r:4,s:0)

9 SUMMARY

This work is interested about medieval region Sedlčany. The analysis used data which are based on written sources and archaeological researches. This work is interested about medieval settlement of region and make a description of important medieval agglomerations Sedlčany, Sedlec, Prčice, Vysoký Chlumeč and failed location of Castle Pačíska. New archaeological researches are necessary to better knowledge of this region.